

UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Examensarbete 15 hp, Termin 6
Höstminen 2018

Från exkludering till inkludering

En kvalitativ studie om hur ett social
kooperativ arbetar för att bryta social
isolering och öka arbetsmöjligheter för
individer med psykisk ohälsa

Handledare:
David Rosenberg

Författare:
Caroline Eckerdal
Julia Aldén

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete, 15 hp

Termin 6, HT-18

Författare: Caroline Eckerdal, Julia Aldén

Handledare: David Rosenberg

Svensk titel: Från exkludering till inkludering: En kvalitativ studie om hur ett social kooperativ arbetar för att bryta social isolering och öka arbetsmöjligheter för individer med psykisk ohälsa

English title: From exclusion to inclusion: A qualitative study on how a social cooperative works to break social isolation and increase work opportunities for individuals with mental illness

Sammanfattning

Denna studie har till syfte att undersöka hur ett social kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter. Fyra kvalitativa intervjuer har genomförts med socialarbetare inom ett social kooperativ inom den privata sektorn i en kommun i Norrland. Intervjuerna har bearbetats utifrån en innehållsanalys som sammanfattats i sex olika teman vilket ligger till grund för resultatdelen. Dessa sex teman är arbetssätt inom verksamheten, centrala aspekter för att bryta en social isolering, stigmatiseringens effekt, känsla av sammanhang, sysselsättningsens effekt på individen och motsvarande metoder och verksamheter. Resultatet visar på att individer med psykisk ohälsa upplever en stigmatisering i samhället vilket i många fall kan leda till en social isolering. Stigmatiseringens effekt och den sociala isoleringen som konsekvens kan resultera i att individerna hamnar långt ifrån arbetsmarknaden och möjligheterna till arbete försämras. I resultatdelen framgår bemötande, känsla av sammanhang och kommunikation som viktiga delar i arbetet med dessa individer. Social kooperativet har också en strävan efter att minska stigmatiseringen kring målgruppen samt uppnå empowerment hos individerna, vilka tillsammans med social isolering utgör studiens teoretiska utgångspunkter.

Nyckelord: social isolering, psykisk ohälsa, stigmatisering, arbetsmöjligheter, empowerment, social kooperativ

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte.....	2
Frågeställningar	2
Kunskapsläget	3
Social kooperativ	3
Psykisk ohälsa	5
Arbetsmöjligheter och arbetets inverkan på individens psykiska hälsa.....	5
Arbetsrehabiliteringsinriktade insatser	6
Supported employment.....	6
Individuell placering och stöd (IPS)	6
Civilsamhällets roll.....	7
Fontänhus.....	8
Teoretiska utgångspunkter	9
Stigmatisering och social isolering	9
Empowerment	10
Metod	12
Kvalitativ metod.....	12
Datainsamlingsmetod	12
Litteraturinsamling	12
Urval.....	12
Tillvägagångssätt.....	13
Analysmetod	14
Validitet och Reliabilitet.....	15
Forskningsetiska reflektioner.....	16
Arbetsfördelning	17
Resultat	18
Presentation av intervjupersoner	18
Arbetsätt inom verksamheten.....	19
Viktiga aspekter inom verksamhetens arbetsätt	19
Samverkan och verksamhetens huvuduppdrag.....	20
Centrala faktorer för att bryta en social isolering	21
Stigmatiseringens effekt	22
Känsla av sammanhang	23
Sysselsättningens effekt på individen	24
Mätinstrument.....	24
Motsvarande metoder och verksamheter.....	25
Diskussion	27
Slutdiskussion och förslag på vidare forskning.....	30
Referenslista	31
Bilaga 1	36
Bilaga 2	37
Bilaga 3	39

Inledning

Socialstyrelsen (2017) skriver att under åren 2006–2016 har den psykiska ohälsan ökat markant runtom i världen. Det beror enligt socialstyrelsen (2017) på att fler individer drabbas av långvarig psykisk ohälsa vilket innebär att den psykiska ohälsan inte kommer att minska under den närmsta tiden. Folkhälsomyndigheten (2018) har uppmärksammat att den psykiska ohälsan under samma år 2006–2016 ökat för samtliga åldrar (16–84) och att andelen individer med psykisk ohälsa aldrig varit så hög i Sverige tidigare. Psykisk ohälsa är en bred definition som involverar allt mellan enstaka psykiska symptom till psykiatriska diagnoser enligt Forsell och Dalman (2004).

Mueller, Nordt, Lauber, Ruesch, Meyer och Roessler (2006) skriver att individer med psykisk ohälsa ofta upplever en stigmatisering vilket innebär att de känner sig diskriminerade för sitt psykiska mående och bakgrund. Alexander och Link (2003) menar på att individer med psykisk ohälsa är den mest stigmatiserade gruppen i vårt samhälle. Stigmatiseringen har negativa följder hos individerna då de undviker sociala interaktioner vilket i sin tur i vissa fall kan leda till social isolering. Bristen av sociala interaktioner påverkar individens hälsa och har ofta negativa effekter såsom låg livskvalitet, utanförskap och arbetslöshet (Mueller et al. 2006).

Dunn, Wewiorski och Rogers (2008) skriver att bland individer med psykisk ohälsa är arbetslösheten mycket hög, vilket beskrivs som ett samhällsproblem. Idag saknar många individer med psykiska funktionsvariationer en daglig sysselsättning vilket försämrar deras psykiska mående och leder i många fall till social isolering (Pérez & Sahlén Stolperud, 2009). Roets, Roose, Claes, Vandekinderen, Van Hove och Vanderplasschen (2011) skriver att dagens arbets- och välfärdssystem bör ge stöd och hjälp till individer med psykisk ohälsa som levt i arbetslöshet under en längre period. De tar även upp att dessa individer inte har samma rättigheter gällande arbete då de anses tillhöra en "icke-normal" grupp. Detta grundat på tidigare erfarenheter att individer med psykisk ohälsa kan ses som opålitliga och instabila. Pérez och Sahlén Stolperud (2009) belyser bristen på tillgång till sysselsättning och rehabiliterande insatser för dessa individer vilket försvårar möjligheterna till arbete eller rehabilitering men också bristen på kunskap i samhället för hur man ska kunna hjälpa och bistå dessa människor för att komma ut i arbetslivet.

Dunn et al. (2008) skriver att fokus bör ligga på att hjälpa och stötta individer med psykisk ohälsa till arbete och sysselsättning. Deras studie visar på att ett arbete har positiva effekter på individer med psykisk ohälsa då det leder till att individerna känner sig uppskattade samt erhåller en ökad självkänsla. Att delta i ett flertal olika samhällsaktiviteter skapar en känsla av tillhörighet och delaktighet i samhället. Att titta på eller delta vid aktiviteter kan generera i en vilja av att integreras i det sociala samhället (Min, 2015). Detta är något som sociala kooperativ arbetar för att uppnå. Statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) skriver att arbetsintegrerade sociala företag har som generellt mål att arbeta för att ge individer som står långt ifrån arbete en möjlighet att integrera i samhället och på arbetsmarknaden. Statens

offentliga utredningar (SOU 2012:31) framför även att trots att det skett en ökning i antal sociala företag gällande sysselsättning och olika insatser för individer med funktionsvariationer är det fortfarande brist på både sociala kooperativ samt på forskning kring denna typ av verksamheter. Detta genererar i att dessa verksamheters arbetssätt och metoder är svåra att studera. Enligt Hedin och Laurelli (2017) saknas djupgående forskning i hur sociala kooperativ arbetar inom verksamheten.

Problematiken som beskrivits ovan belyser att de individer som står långt ifrån arbetsmarknaden på grund av sin psykiska ohälsa har sämre möjligheter till sysselsättning och arbete och ses inte heller som attraktiva på arbetsmarknaden. Forskarna beskriver att bristen på dessa möjligheter i vissa fall kan resultera i ett sämre mående, social isolering och en upplevelse av stigmatisering. Borzaga, Fazzi och Galera (2016) menar att de sociala kooperativen är en av de få fungerande verksamheter som möjliggör arbetsintegration för individer med psykisk ohälsa. Trots detta menar forskarna att det saknas forskning kring just sociala kooperativs arbetssätt och metoder vilket ligger till grund för vårt val av ämne i denna studie.

Syfte

Att undersöka hur ett social kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter.

Frågeställningar

- Vilka aspekter upplever socialarbetarna i social kooperativet är viktiga för att hjälpa individer med psykisk ohälsa att bryta en social isolering?
- Vilka eventuella strategier använder social kooperativet för att hjälpa individerna att öka sina arbetsmöjligheter?
- Hur ser socialarbetarna i social kooperativet på stigma och social isolering i förhållande till individerna?

Kunskapsläget

I nedanstående avsnitt framförs en djupare beskrivning av den forskning som finns kring målgruppen, olika arbetsrehabiliteringsinriktade insatser och civilsamhällets roll. Individer med psykisk ohälsa är en utsatt målgrupp i samhället då dessa har sämre förutsättningar för att ta sig ut på arbetsmarknaden men också är den målgrupp som har längst arbetslöshetstider (SOU 2012:31). Sämre möjligheter till arbete eller sysselsättning kan påverka individernas mående ytterligare och stärka känslan av utanförskap och social isolering (Stigberg & Gustavsson, 2010). Det är enligt socialtjänstlagen (SFS: 2001:453) socialnämndens skyldighet att ge dessa individer samma möjlighet som övriga i samhället att erhålla någon typ av sysselsättning. Trots detta är det brist på tillgång till sysselsättning och rehabiliterande insatser för dessa individer men också en brist på kunskap i samhället i stort hur man kan bistå dessa individer för att komma ut i arbetslivet (Pérez & Sahlén Stolperud, 2009). Det saknas även forskning kring de arbetsintegrerade företagen skriver Hedin och Laurelli (2017). De belyser även bristen på sociala kooperativ i Sverige samt avsaknad av mer djupgående forskning kring hur denna typ av verksamhet arbetar. Författarna har av den anledningen valt att fokusera studien på social kooperativ och kommer i avsnittet att studera denna typ av verksamhet mer djupgående. Till följd av bristen på forskning studeras också liknande områden av relevans så som supported employment, individuell placering och stöd och fontänhus. Detta för att skapa en större helhetsbild kring det rådande ämnet. Större delen av avsnittet är främst baserat på nationell forskning. De arbetsrehabiliteringsinriktade insatserna supported employment och individuell placering och stöd grundar sig dock i internationell forskning då den nationella forskningen kring dessa insatser inte var särskilt omfattande. De studier och den litteratur som används i avsnittet är samtliga utformade på 2000-talet vilket innebär att det är relativt ny forskning.

Social kooperativ

Statens offentliga utredningar ger en kortfattad beskrivning av vad social kooperativ innebär:

- ”Sociala företag driver näringsverksamhet med målet att integrera människor i samhälle och arbetsliv”.
- ”De skapar delaktighet för medarbetarna”.
- ”De återinvesterar sina vinster i egen eller liknande verksamheter”.
- ”De är fristående från offentlig sektor”.

(SOU 2012:31 s. 141)

Sociala företag är en företagsform där man lyfter politiska problem och strävar efter tillväxt, sysselsättning och bättre livskvalitet (Hedin & Laurelli, 2017). Ett social kooperativ är en typ av arbetsintegrerade socialt företag vilket är den mest förekommande formen av sociala företag i Sverige som består utav antingen en ekonomisk- eller ideell förening (Blideman & Laurelli, 2011). De sociala kooperativens målgrupp utgörs av individer som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden på grund av psykisk ohälsa. Enligt förordning (2000:628) har arbetsförmedlingen uppgift att föra en arbetslivsinriktad rehabilitering för dessa individer vilket innebär att individerna erbjuds vägledning, arbetsträning eller arbetspraktik av

arbetsförmedlingen eller kommunens socialtjänst. Syftet med arbetsträningen är till viss del att arbetsförmedlingen ska kunna göra en bedömning av individens arbetsförmåga för att planera framtida eventuella arbetsmöjligheter eller rehabiliteringsinsatser (SOU 2012:31). Arbetsträning får fortgå under en period av sex månader enligt 11 § förordning (2007:414). Under arbetsträningen ges individerna stöd från handledare inom den verksamhet där de blivit placerade. Handledaren har i uppgift att engagera och stödja både de som arbetstränar och de inom personalgruppen som innehar en nedsatt arbetsförmåga. Handledarens roll kan se annorlunda ut inom olika verksamheter (Blideman & Laurelii, 2011).

Dahl och Kristiansson (2006) skriver att sociala kooperativ är en företagsform som startas upp och drivs av medlemmarna själva. Inom kooperativet väljs en styrelse ut av medlemmarna själva som har i uppdrag att tillsammans med övriga medlemmar fatta de större besluten kring verksamheten. Dahl och Kristiansson (2006) nämner även för att de sociala kooperativen ska kunna bedrivas krävs en god samverkan mellan människor, organisationer men också offentlig sektor. Stödet från olika myndigheter ser olika ut beroende på verksamhetens målgrupp, målsättning men också kommunens förutsättningar. Stödet kan ges i form av utbildning och startbidrag men också genom bidrag från försäkringskassan, socialstyrelsen eller arbetsförmedlingen. För sociala kooperativ är huvudintresset välmående och utveckling hos de arbetstränande individerna, besökarna och personalen snarare än vinstintresse (Dahl & Kristiansson, 2006). Vinsten återinvesteras igen, antingen till samma eller liknande verksamheter (SOU 2012:31).

De sociala kooperativen strävar efter en känsla av personligt ansvar, jämlikhet, rättvisa och solidaritet. Man vill att individen ska känna egenmakt som med andra ord kallas empowerment vilket innebär att individen strävar efter att uppnå större kontroll och självbestämmande över sitt liv (Löof, 2012). Inom de sociala kooperativen får individerna möjlighet att arbeta tillsammans med andra som har samma bakgrund eller erfarenheter som dem själva. Till exempel sjukdom, funktionshinder eller utanförskap vilket kan ha en positiv och stärkande effekt på individen (Pérez & Sahlén Stolperud, 2009). De sociala kooperativens fokus ligger på rehabilitering för att utveckla individens arbetsförmåga som senare ska bidra till att individen är redo och får bättre förutsättningar för arbete (Tillväxtverket, 2009, s.6). Hedin och Laurelli (2017) skriver att det saknas forskning gällande de arbetsintegrerande sociala företagen. De menar att forskningen sällan går verksamheten på djupet, vilket resulterar i att en mängd frågeställningar kring dessa verksamheter inte är studerade.

Sammanfattningsvis är det huvudsakliga målet för de sociala kooperativen att bryta utanförskap, skapa delaktighet och ökad livskvalitet genom arbete eller meningsfull sysselsättning för dem som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden (Löof, 2012).

Psykisk ohälsa

Under denna rubrik redogör författarna den definition av psykisk ohälsa som används i studien för att tydliggöra begreppets innebörd. Samt en beskrivning av den påverkan som den psykiska ohälsan kan ha för individens arbetsmöjligheter och välbefinnande.

Forsell och Dalman (2004) skriver att psykisk ohälsa är ett svårdefinierat begrepp då det kan innefatta otroligt mycket. De menar att i vissa fall innebär psykisk ohälsa en definition av enstaka psykiska symtom, exempelvis som sömnsvårigheter eller nedstämdhet, medan i andra fall är det definitionen på fullt utvecklade psykiatriska diagnoser.

Arbetsmöjligheter och arbetets inverkan på individens psykiska hälsa

Socialtjänstlagen (SFS: 2001:453) beskriver socialnämndens skyldighet gällande möjligheter att delta i samhällsgemenskap för individer med psykiska, fysiska eller andra svårigheter. Socialnämnden har i ansvar att verka för att dessa individer ska erhålla en meningsfull sysselsättning för att möjliggöra ett gott levnadssätt. Trots detta beskriver Dunn et al. (2008) att arbetslösheten är hög och möjligheterna till sysselsättning är låg bland individer med psykisk ohälsa. Statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) skriver att individer med psykisk ohälsa är de som har längst arbetslöshetstider vilket enligt dem tydligt visar svårigheterna i att ta sig ut på arbetsmarknaden för dessa individer. Fung, Tsang och Chan (2009) beskriver att en orsak till att individerna ibland undviker att söka arbete kan vara att de känner skam och upplever en hopplöshet på grund av sin psykiska ohälsa. Karlsson (2008) menar på att den föränderliga arbetsmarknaden gör att det ställs större krav på arbetstagarna vilket resulterar i att de som redan står långt utanför arbetsmarknaden får sämre förutsättningar till arbete. Karlsson (2008) skriver även om svårigheterna som finns kring att finna sysselsättningsmöjligheter för individer med psykisk ohälsa som en följd av samhällets bristande kunskap kring vilka insatser som anses gynnsamma för just denna typ av målgrupp. Han framför även arbetsgivarnas inställning till anställning av målgruppen som problematisk då de ofta undviker detta för att de inte känner en tillförlitlighet till dessa individer på grund av deras mående. Roets et al. (2011) bekräftar att arbetsgivarnas inställning kan ses som ett problem då deras studie tar upp att individer med psykisk ohälsa kan anses vara instabila och icke pålitliga.

Stigberg & Gustavsson (2010) belyser även vikten av att ge dessa individer stöd och möjlighet till arbete eller meningsfull sysselsättning för att öka deras chanser till integration i samhället. Att känna sig som en del i samhället genom arbete eller sysselsättning är viktigt skriver Dahl och Kristiansson (2006). Vidare beskriver de att synen på arbete är individuell och kan se olika ut från person till person. Vissa ser arbete som en inkomstkälla medan andra ser det som en möjlighet till utveckling. Oavsett synen på arbete så har det en stark inverkan på oss människors välbefinnande och hälsa. Dunn et al. (2008) beskriver arbetets positiva inverkan på individerna då de ger en känsla av tillhörighet, meningsfullhet och ökad självkänsla vilket underlättar individernas återhämtning. De framför även arbetet som en distrahering där de inte fokuserar på deras psykiska mående.

Arbetsrehabiliteringsinriktade insatser

I detta avsnitt tar författarna upp olika typer av arbetsrehabiliteringsinriktade insatser vilka kan användas inom olika verksamheter som utgår från ett liknande arbetssätt och värderingar som den studerade verksamheten. Detta för att ge läsaren en överblick och insikt i de skillnader och likheter som kan finnas mellan olika insatser och det sociala kooperativets arbetssätt.

Supported employment

McGurk, Mueser och Pascaris (2005) beskriver supported employment som en metod som utgår från normaliseringsprincipen vilket innebär att personer med en funktionsnedsättning ska ha samma livsvillkor och rättigheter som andra människor vilket även omfattar samma arbetsmöjligheter. Metoden riktades till en början till personer med utvecklingsstörning men har under senare år utvecklats till en rehabiliteringsmetod för personer med psykisk sjukdom. Processen i denna rehabiliteringsmetod anses vara annorlunda i jämförelse med andra rehabiliteringsinsatser. De menar att fokus ligger på snabb arbetsökning, integration till konkurrenskraftiga arbeten, rehabilitering och behandling kombineras, anpassning av arbete i relation till individen samt följsamt stöd under en icke tidsbestämd rehabiliteringsprocess. Målsättningen med metoden är enligt McGurk et al. (2005) att individerna ska erhålla och behålla en anställning under en längre tid.

Insatsen strävar efter att få ut individen till arbete så fort som möjligt där denne får stöd av en handledare utifrån sina behov och förmågor. Handledarna har under perioden av rehabiliteringen kontinuerlig kontakt med psykiatrisk behandlingspersonal för att underlätta och hjälpa klienten att hantera vardagen och arbetsrehabiliteringen utifrån sina förutsättningar (McGurk et al., 2005).

Nygren, Markström och Sandlund (2009) skriver att supported employment har visats vara en effektiv rehabiliteringsmetod i USA, Kanada och vissa delar av Europa. Den har även till viss del uppmärksammats i Sverige, dock vet man inte hur metoden ska användas eller vilka effekter den kan ge.

Individuell placering och stöd (IPS)

Bond, Drake och Becker (2012) skriver att Individuell placering och stöd (IPS) är en form av supported employment med rehabiliteringsinriktade insatser specifikt framtagna för att ge individer med psykisk ohälsa en möjlighet att uppnå konkurrenskraftig sysselsättning. Det är enligt Bond et al. (2012) en av de mest kontrollerade metoderna då effektiviteten undersöks noggrant och omfattande.

En handledare ger stöd i arbetssökandet och arbetar tillsammans med individen fram en individuell plan där individens styrkor, erfarenheter, stödbehov och önskade arbete framhävs. Denna plan ligger till grund för det arbetssökande som sker därefter (Kinoshita, Furukawa, Kinoshita, Honyashiki, Omori, Marshall & Kingdon, 2013).

IPS utgår ifrån några olika principer som Bejerholm (2013) tar upp. Enligt Bejerholm (2013) är fokus inom denna metoden att stödja individen till att självständigt söka och få en längre anställning inom konkurrenskraftiga arbeten. Ingen individ är utesluten från deltagande utan det enda kravet som metoden ställer är att individen ska ha en önskan om en fast anställning inom ett konkurrenskraftigt arbete. IPS använder ett tillvägagångssätt som satsar på snabb arbetssökning för att hjälpa individen att erhålla ett arbete direkt. Detta för att motverka en långvarig arbetslöshet. Denna typ av insats är enligt Bejerholm (2013) en del av ett samhällsbaserat psykiatriskt stödteam där medlemmarna ges möjlighet att delta i behandlingsgrupper för att minska den psykiska ohälsan. Deltagarna får även hjälp med bidragsrådgivning samt att insatserna utgår utifrån individernas val och möjligheter i arbetssökandet och stödet ges på obestämd tid.

Civilsamhällets roll

I detta avsnitt lyfter författarna fram civilsamhällets roll och ansvar över de verksamheter och organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter samt bekämpar samhällsproblem. Detta ansågs angeläget att beröra då det sociala kooperativ som studeras är en verksamhet som står under civilsamhällets ansvar.

Civilsamhället kan beskrivas som det område i samhället som ligger mellan familj/hushåll, marknad och stat (Wijkström & Einarsson, 2011). Inom civilsamhället finns olika föreningar och organisationer som arbetar självständigt från kommunen och staten. Dessa verksamheter har gemensamt att de arbetar utefter någon typ av formell eller informell organisering, ideella mål och att de i huvudsak inte är vinstdrivande (Claesson, 2012). Hedin och Laurelli (2017) beskriver även att civilsamhällets verksamheter ansvarar för exempelvis praktik eller sysselsättning för arbetslösa individer med målet att förbereda dessa för arbetslivet. Många av civilsamhällets verksamheter har anställda med lönestöd (Karlsson, 2008). Det som dessa verksamheter och organisationer har gemensamt är att dem arbetar för att försvara mänskliga rättigheter och bekämpa samhällsproblem (Claesson, 2012). Några exempel på organisationer som Hedin och Laurelli (2017) menar uppfyller detta kan vara Hela människan, Frälsningsarmen, Röda korset och Fontänhus. Trots detta menar de att civilsamhällets ansvar och insatser är ett område som inte är särskilt utforskat men något som är viktigt att lyfta fram. För att hjälpa dessa individer till bättre arbetsmöjligheter krävs det en samverkan mellan olika myndigheter, offentliga aktörer och arbetsgivare, fackföreningar och intresseorganisationer (Andersson, Axelsson, Bihari Axelsson, Eriksson & Åhgren, 2010).

Karlsson (2006) beskriver att självhjälpgrupper finns inom det civila samhället och denna typ av grupper innebär att människor samlas för att tillsammans hantera gemensamma problem och på så sätt finner stöd och hjälp hos varandra. Individer som deltar i självhjälpgrupper upplever att de blir sedda och förstådda på ett annat sätt då man kan relatera till varandra då man delar samma erfarenheter eller problem. Självhjälpgrupper ger enligt Karlsson (2006) inte enbart en typ av stöd utan bidrar även till en gemenskap och början till nya sociala relationer. Denna form av stöd anses uppskattat framförallt i grupper av individer med

missbruk, sorg, fysisk eller psykisk sjukdom eller någon särskild identitet. Självhjälpsgrupper är dock inte vanligt förekommande ännu inom det svenska civilsamhället (Karlsson, 2006).

Fontänhus

Fontänhus är ett exempel på en frivillig organisation vilket står under civilsamhällets ansvar. Då fontänhus arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa att närma sig arbetsmarknaden kan fontänhusmodellen även ses som en arbetsrehabiliteringsinriktad insats.

Fontänhusmodellen används av organisationer och verksamheter som har ett rehabiliteringsfokus för individer med psykisk ohälsa. Man strävar efter att individerna ska få känna meningsfullhet, gemenskap och känna sig behövda genom någon form av arbete som i sin tur ska gynna deras återhämtning (Hedin & Laurelli, 2017).

Klamas (2010) skriver att tanken är att fokus ska ligga på individens styrkor och förmågor istället för deras psykiska problem. Genom interaktion och samarbete med andra i ett vardagssammanhang vill man uppnå normalitet och på så sätt motverka att individerna ska identifiera sig med sitt psykiska mående.

Sveriges fontänhus riksförbund (2018) beskriver att deltagandet i verksamheten är frivilligt och syftar till att bryta isolering, få en struktur i vardagen, få meningsfulla arbetsuppgifter samt känna gemenskap. Fontänhusen ska inge en miljö där individerna känner sig inkluderade och inbjudna oavsett vilken bakgrund eller ålder de har. De huvudsakliga arbetsuppgifter man blir inskriven inom utförs i kök eller på kontor och kan innebära matlagning, städning, renovering, administrativa uppgifter och så vidare. Varje medlem får stöttning av en handledare i sitt arbete och målsättningen är att individen ska uppnå välbefinnande och högre livskvalitet (Sveriges fontänhus riksförbund, 2018).

Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt belyser författarna tre olika teoretiska utgångspunkter utifrån studiens uppbyggnad och syfte. Då studiens syfte är att undersöka hur ett socialt kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter, känns det angeläget att utgå ifrån teorier så som stigma, social isolering och empowerment. Dessa teorier ger läsaren en större bild av hur det hela hänger ihop. Lundberg, Hansson, Wentz och Björkman (2009) belyser att stigmatisering och social isolering ofta flyter samman och tillsammans påverkar den psykiska ohälsan hos individen vilket resulterar i att individerna ibland hamnar långt ifrån arbetsmarknaden. För att genomgå en lyckad rehabiliteringsprocess i att närma sig arbete menar Carlberg (2007) att empowerment är en viktig aspekt, därför kommer även empowerment och begreppets roll att tas upp i detta avsnitt.

Stigmatisering och social isolering

När vi möter nya människor kategoriserar och klassar vi gärna de nya individerna utifrån situationens förväntade egenskaper. I det första mötet med en ny individ uppstår alltså förväntningar på personens egenskaper (Goffman, 2011). Han beskriver stigmatisering som avvikande specifika egenskaper hos en människa. Han menar att dessa individer klassas som avvikande eftersom deras egenskaper eller beteende skiljer sig från det normala, alltså det som förväntas. Enligt Goffman (2011) kan stigma indelas i antingen en falsk eller tillskriven identitet. Han benämner den falska identiteten som den identitet vilket individen faktiskt besitter och den tillskrivna identiteten bygger på anpassningar gällande hur människor bör vara i den specifika sociala situationen. Goffman (2011) skriver att de individer som inte besitter någon avvikande egenskap klassas som de normala då de är dessa som avgör vilka förväntningar på egenskaper och beteende som omgivningen handlar efter. Utefter det menar han att stigma är situationsanpassat. De individer som delar liknande avvikande egenskaper kan hitta gemenskap och moraliskt stöd i varandra. Detta resulterade i att individerna i dessa sammanhang bedöms som normala då de inte känner någon skam (Goffman, 2011).

Anderson, Fuhrer, och Malla (2013) skriver att de föreställningar och fördomar som finns gällande personer med psykisk ohälsa kan vara att man upplever att dessa individer kan utgöra en fara för allmänheten då de ofta upplevs som omoraliska, impulsiva och känslolösta. Utifrån de förväntade egenskaperna på en viss grupp kan individerna inom denna grupp applicera ett självstigma. Detta kan enligt Watson, Corrigan, Larson och Sells (2007) ske när individen blir medveten samt accepterar det tillskrivna stigmat vilket gör att individen applicerar de stigmatiserade egenskaperna på sig själv. Individer som lever med psykisk ohälsa överför ofta omgivningens fördomar och föreställningar kring deras psykiska tillstånd vilket gör att de känner sig inkompetenta och oförmögna (Corrigan och Rao, 2012). Mashiach-Eizenberg, Hasson-Ohayon, Yanos, Lysaker, och Roe (2013) beskriver att en individ med högt självstigma ofta har dåligt självförtroende vilket resulterar i en sämre livskvalitet. Vidare beskriver Fennel och Liberato (2007) känslan av hopplöshet hos individen som en ytterligare konsekvens av självstigmat. Detta innebär att individen upplever sig vara sämre än andra, svag och icke kapabel vilket försvårar möjligheten att hantera problematiska

situationer. De menar att känslan av hopplöshet kan leda till att individen skapar ett undvikande beteende samt avsaknad av motivation eller förmåga till att förändra sin livssituation vilket i sin tur påverkar individens psykiska ohälsa ytterligare. Fung, Tsang och Chan (2009) beskriver hopplösheten och känslan av skam som en faktor till att individerna avstår från att söka arbete. Fennel och Liberato (2007) menar att känslan av skam kan skapa rädsla för att berätta om sin situation vilket begränsar det sociala nätverket samt skapar hinder i vardagen. Rädslan av att hamna i en svårhanterlig situation där individerna kan känna sig missförstådda samt oro för hur omgivningen bemötande kommer att vara gör att individerna tar avstånd ifrån omvärlden (Fennel & Liberato, 2007). De skriver även att den oron kan komma att leda till social isolering då individerna vill undvika konfrontationer.

Eckhard (2018) beskriver social isolering som avsaknad av mellanmänskliga relationer. Individer med psykisk ohälsa vill enligt Piscator och Nyström (2007) undvika offentliga platser såsom restauranger, bussar, affärer eller liknande då de upplever att de blir uttittade eller dömda av andra i sin omgivning. Detta leder i sin tur till att de ibland drar sig tillbaka från omvärlden. Vidare beskriver de att individerna ibland kan undvika och dra sig tillbaka från vänner och familj då de ofta uppfattas som påträngande vilket resulterar i stress hos individen. Detta skriver Piscator och Nyström (2007) leder till utanförskap vilket förstärker känslan av stigmatisering hos individen. De beskriver att den sociala isoleringen har en negativ påverkan på individernas psykiska hälsa och att detta i sin tur utmynnar till en ond cirkel som är svår att bryta sig ur. Stigberg och Gustavsson (2010) beskriver att individer med psykisk ohälsa har sämre möjligheter till arbete eller sysselsättning vilket stärker känslan av utanförskap och isolering.

Empowerment

Empowerment kan enligt Forsberg, Hagquist och Starrin (1997) beskrivas som en process där fokus ligger på att stärka individers tro på sig själva och deras förmågor till att kontrollera sin livssituation. Syftet är att stärka individens egenmakt, självkänsla och handlingsförmåga gällande sitt eget liv (Trädgårdh, 2000). Strävan efter att uppnå empowerment är en viktig del i processen för individer som önskar att minska sitt självstigma (Lundberg et al., 2009). Målet är att individen ska känna ett egenvärde där denne på egen hand kan ta eget ansvar och fatta egna beslut kring sin situation. Detta ska i sin tur leda till att individen känner att den har byggt upp en tillit till sig själv och är oberoende av andra (Blideman & Laurelii, 2011).

Ett flertal studier har visat på ett samband mellan empowerment, känsla av hopp, självkänsla samt kontroll över sitt eget liv (Corrigan, Larson & Ruesch, 2009). De skriver att empowerment är kopplat till livskvalitet och sociala nätverk för individen. Denna koppling resulterar enligt Corrigan et al. (2009) i att när individen har lägre empowerment upplever de alltså även mindre känsla av hopp, sämre livskvalitet, sämre självkänsla och ett mindre socialt nätverk. Dessa aspekter kan påverka individen till att eventuellt hamna långt ifrån arbetsmarknaden och är därför viktigt att arbeta med (Corrigan et al., 2009). En viktig faktor i rehabiliteringsprocessen för individer som står långt från arbetsmarknaden är att de ska känna egenmakt. Empowerment är ett förhållningssätt som många sociala arbetsintegrerade företag

utgår ifrån i sitt arbetssätt med dessa individer. Askheim och Starrin (2007) skriver att många av dessa företag har ett tankesätt där man utgår från att alla individer oavsett bakgrund eller mående kan påverka sin situation om dessa får rätt form utav stöd och förutsättningar. De strävar efter alla människors lika värde samt att alla ska ha samma rättigheter i samhället. Fokus ska ligga i att lyfta individens starka friska sidor och inte dem svårigheter och motstånd som individen upplever (Carlberg, 2007).

Metod

I detta avsnitt redovisas en beskrivning av datainsamlingsmetoder, urvalsprocessen, tillvägagångssätt och analysmetoder. Det förs en diskussion kring reliabilitet och validitet samt forskningsetiska reflektioner. Avsnittet avslutas med ett förtydligande av arbetsfördelningen mellan författarna.

Kvalitativ metod

Studien har utgått från en kvalitativ ansats som enligt Kvale och Brinkman (2009) innebär att man som författare strävar efter en mer djupgående, snarare än en bred kunskap vilket författarna önskade uppnå. Bryman (2011) beskriver att kvalitativ forskning är att föredra vid studier som genomförs på mindre grupper där författarna ges möjlighet att studera respondenternas idéer, upplevelser och tankar kring det studerade ämnet. Detta kommer att undersökas genom semistrukturerade kvalitativa intervjuer.

Datainsamlingsmetod

Denna studie har använt semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Valet av intervjumetod har gett respondenterna möjlighet att fritt besvara frågor då metoden är både anpassningsbar och relevant i kvalitativa studier (Bryman, 2011). Den semistrukturerade intervjun utgår ifrån specifika temana som författarna bestämt i förväg utifrån studiens fokusområde. De specifika teman ligger till grund för den intervjuguide som sedan utformats och använts under intervjuerna (Bilaga 2). Intervjuguiden användes under samtliga intervjuer och ger författarna frihet att ställa frågorna i olika ordning beroende på intervjuns karaktär och följsamhet (Bryman, 2011).

Litteraturinsamling

Vid insamling av litteratur har främst databaser använts genom Umeå universitetsbibliotek exempelvis soc index samt även via sökmotorn google scholar. För att underlätta sökandet av artiklar samt bespara tid utgick författarna utifrån abstract för att avgöra artikelns relevans för ämnet. De artiklar som ansågs relevanta sparades i ett gemensamt dokument för att sedan granskas ytterligare tillsammans av författarna. Webbsidor för olika myndigheter samt övrig litteratur har också varit användbara i litteraturinsamlingen till studien. Sökord som använts i insamlingen är: *mental illness, social isolation, unemployed, social workers support, social workers perspective, stigma, empowerment, social cooperative*.

Urval

Målgruppen för studien består av fyra socialarbetare som arbetar på ett socialt kooperativ i Norrland. Verksamheten författarna valt att undersöka är en öppen träffpunkt för utsatta människor i samhället men har även i uppdrag att bistå kommunen med arbetsträning för individer med psykiska funktionsvariationer eller någon form av psykisk ohälsa. Syftet med verksamheten är dels att sysselsätta individer som står långt ifrån arbetsmarknaden men också att erbjuda ett sammanhang för individer som levt i social isolering.

Urvalsmetoden som använts är ett målinriktat urval då det gett författarna möjlighet att strategiskt välja ut de individer som är relevanta för studiens syfte (Bryman, 2011). Då en av författarna genomfört sin verksamhetsförlagda utbildning på den studerade verksamheten underlättade det i den första kontakten med respondenterna då denne hade deras kontaktuppgifter sedan tidigare. Författarna kontaktade respondenterna först via telefon för en intressekoll. Vid godkännande av respondenterna skickades kort därefter ett informationsbrev via mail ut till samtliga och intervjutillfällena bokades in.

Att använda sig av ett målinriktat urval medför nackdelar som bör tas hänsyn till. I och med att författarna strategiskt valt att undersöka en specifik grupp som anses lämpliga för ämnet minskar generaliserbarheten av studiens resultat vilket kan göra det svårt att överföra resultatet till andra miljöer och situationer (Bryman, 2011). Detta då de respondenter som valts ut utgör en homogen grupp där flertal är likasinnade samt arbetar på samma sociala kooperativ inom ett litet geografiskt område. Trost (2010) skriver att inom kvalitativ forskning är det viktigt med variation mellan respondenterna för att öka generaliserbarheten för studien. Efter noga överväganden av för- och nackdelar angående val av urval valdes ändå denna metod. Samtliga respondenter har arbetat inom denna verksamhet i minst tio år vilket gett dem den erfarenhet och kunskap som krävs för att kunna besvara studiens frågeställningar. En annan fördel med författarnas val av urval är att respondenterna utgörs av både män och kvinnor i olika åldrar vilket ökar möjligheterna till att få in kunskap kring ämnet utifrån deras olika erfarenheter (Graneheim och Lundman, 2012). De utvalda respondenterna ansågs även relevanta för studien då de innehar en handledarroll med uppgift att bistå och hjälpa individer med psykisk ohälsa ut i arbetslivet. Samtliga respondenter har tidigare erfarenheter av att arbeta med människor där två av dem innehar en socionomutbildning. Bryman (2011) menar att kvalitativ forskning ofta syftar till att undersöka mindre grupper eller specifika individer med specifika egenskaper. Detta ger enligt honom författarna en möjlighet att undersöka ämnet på ett djupare plan snarare än på bredden. Författarna var medvetna om att kvalitativa studier generellt kan vara svåra att generalisera. Det ansågs dock fortfarande relevant utifrån studiens syfte att använda sig av denna metod då författarna strävar efter en djupare förståelse för denna typ av verksamhet samt personalens erfarenheter och kunskap istället för en mer övergripande kunskap kring ämnet. Detta är även något Padgett (2008) tar upp, att en mindre undersökningsgrupp kan anses vara relevant då författaren strävar efter en djupare förståelse i sin forskning snarare än att den ska generera till en bred kunskap.

Tillvägagångssätt

Intervjuerna genomfördes i oktober 2018 under en tvåveckorsperiod. Individuella intervjuer utfördes på verksamheten där fyra socialarbetare intervjuades i enrum. Valet att utföra intervjuerna på verksamheten grundades på att författarna skulle få en bättre inblick och förståelse för det som intervjupersonerna berättar då de besökt verksamheten men också för att få en tydligare helhetsbild (Bryman, 2011). Detta gör även att intervjupersonerna kan uppleva en större trygghet vilket är viktigt att sträva efter i genomförandet av intervjuerna

(Bryman, 2011). Rummet där intervjuerna genomfördes låg avskilt för att skapa en lugn och trygg atmosfär med liten risk för att avbrytas av obehöriga. Innan genomförandet av intervjuerna fick samtliga respondenter ta del av ett informationsbrev som innehöll information om studiens syfte, genomförande, strävan efter konfidentialitet samt kontaktuppgifter till författarna. Efter att respondenterna tagit del av informationsbrevet bestämdes tid och plats för intervjuerna via telefonkontakt.

Under intervjuerna användes en semistrukturerad intervjumetod. Författarna hade i förväg utformat en intervjuguide som innehöll teman med underliggande frågor baserat på studiens syfte och frågeställningar, tidigare forskning samt teoretiska utgångspunkter. Denna metod ger respondenterna möjlighet att utifrån egna uppfattningar och synsätt besvara frågorna fritt samt att den ger även författarna möjlighet att kunna ställa följdfrågor (Bryman, 2011). De teman som författarna utformat i intervjuguiden var verksamhetsbeskrivning, stigmatisering och social isolering samt arbetssätt. Intervjuerna valdes av författarna att spelas in efter samtycke från respondenterna. Detta för att författarna ska kunna lägga sitt fokus på respondenternas berättelser istället för anteckningar. Ljudinspelningen underlättar även senare arbete med transkribering samt hantering av det insamlade materialet. Transkriberingen har noggrant genomförts av författarna för att skapa en större förståelse av empirin. Detta är viktigt i transkriberingsprocessen för att minska risken att viktiga detaljer i respondenternas utsagor går förlorade (Kvale & Brinkmann, 2009).

Analysmetod

Analysmetoden som valts ut för studien är konventionell innehållsanalys då metoden ger möjlighet att belysa studiens syfte utifrån olika erfarenheter och perspektiv. Den konventionella innehållsanalysen utmärker sig på så sätt att analyseringsprocessen sker förutsättningslöst (Kvale & Brinkman, 2009). Författarna har använt den konventionella innehållsanalysen med en induktiv ansats vilket innebär att empirin samlas in innan en teori skapas (Bryman, 2011). Den insamlade empirin transkriberades av författarna för att ge en tydligare bild av vad empirin innehöll. Utifrån det transkriberade materialet togs meningsbärande enheter ut för att utgöra en grund till analys och resultat. Författarna hade som utgångspunkt att behålla dessa enheter lagom långa för att tydliggöra innehållet. Detta då det enligt Graneheim och Lundman (2012) finns risk att vissa delar av materialer riskerar att försvinna om den meningsbärande enheten är för lång. Utifrån dessa enheter kodades materialet utifrån empirin och de teoretiska utgångspunkterna. Koderna syftar till att beskriva de meningsbärande enheternas innehåll kort och koncist. De koder som innefattar likartad innebörd sammanfattas i en kategori. Dessa kategorier utgör till sist ett eller flera övergripande teman som ska beskriva kategorierna i dess helhet (Graneheim och Lundman, 2012). Författarna har utifrån kodningen funnit sex olika teman som är arbetssätt inom verksamheten, centrala faktorer för att bryta en social isolering, stigmatiseringens effekt, känsla av sammanhang, sysselsättningens effekt på individen och motsvarande metoder och verksamheter. Ett utförligare exempel på några meningsbärande enheter som kodats, kategoriserats och slutligen tematiserats återfinns i ett kodningsschema (bilaga 3). De teman som författarna framarbetat ligger till grund för analysen och resultatet av empirin.

Här nedan i figur 1 visas ett exempel på hur författarna tagit fram de teman som utformats.

Meningsbärande enhet	Koder	Kategori	Tema
Att lyssna på och se andra är något av det viktigaste som finns.	Att lyssna	Kommunikation	Arbetsätt inom verksamheten

Figur 1. Exempel på hur en del av studiens kodningsschema ser ut.

Validitet och Reliabilitet

Kortfattat innebär validitet enligt Bryman (2011) vikten av att författarna undersöker det som är avsett att studera samt hur pass generaliserbar studien är till andra kontexter. Detta begrepp är oftast mer användbart inom den kvantitativa forskningen då det kan vara enklare att mäta kvaliteten. Det går dock att applicera begreppet även inom den kvalitativa forskningen (Trost, 2010). För att ta hänsyn till den interna validiteten har intervjuguiden (bilaga 2) utformats i symbios med syfte och frågeställningar. Det vill säga att den ligger till grund för att mäta det som författarna har i avsikt att mäta. Författarna eftersträvade att respondenterna skulle ha möjlighet att besvara frågorna under samma förhållanden och förutsättningar för att resultatet ska vara så tillförlitligt som möjligt.

Den externa validiteten syftar till hur pass generaliserbar studiens resultat är vilket innebär att man ska kunna generalisera resultatet till andra sammanhang, personer och situationer (Bryman, 2011). Vid hög extern validitet kan alltså en studie generaliseras till liknande verksamheter. Kvale och Brinkmann (2009) menar dock att kvalitativa studier inte har samma strävan att uppnå en hög generaliserbarhet utan en mer djupgående kunskap. En typ av generalisering är den analytiska generaliseringen som går ut på att analysera om det finns möjlighet att resultaten från denna studie skulle kunna framkomma eller tillämpas i andra situationer (Kvale, 2008). Den analytiska generaliseringen innebär att man som forskare analyserar de likheter och olikheter som uppstår i det sammanhang och miljö där den studerade verksamheten befinner sig i jämförelse med det sammanhang eller miljö man önskar applicera resultaten på. För att försöka uppnå detta har författarna strävat efter en variation bland respondenterna gällande deras bakgrund och erfarenheter. Deltagarna har olika kön, olika åldrar och olika anställningstider. Det är något som är viktigt enligt Trost (2010) vilket kan göra att generaliserbarheten ökar.

Om undersökningen av studien skulle utföras på nytt av andra författarna ska samma resultat visas vilket ökar tillförlitligheten i studien, det vill säga reliabiliteten (Bryman, 2011). Författarna har genom en noggrann beskrivning av genomförandeprocessen en förhoppning om att öka tillförlitligheten. Det har även förts diskussioner och reflektioner mellan författarna gällande tolkningar av empirin. Detta menar Bryman (2011) är en betydande del för att öka tillförlitligheten i en studie då empirin tolkas av två författarna istället för enbart en. Författarna har även utfört kritiska reflektioner kring de etiska aspekter som kan uppstå i samband med eller under intervjuerna. Följdfrågor har använts för att bekräfta att respondenterna uppfattat frågorna rätt men också för att det bidrar till en mer öppenhet i

intervjun vilket enligt Trost (2010) kan stärka tillförlitligheten. Värt att nämna är även att samtliga respondenter är styrelsemedlemmar inom verksamheten. Detta skulle kunna resultera i att svaren vi fick under intervjuerna var annorlunda ut än om någon av respondenterna skulle vara någon från övriga i personalen.

Eftersom att författarna strävar efter en hög tillförlitlighet i studien är det värt att nämna att en av författarna genomfört sin verksamhetsförklarad utbildning på verksamheten som studien undersöker. Författaren har utifrån dessa förutsättningar valt att förbise egna upplevelser och åsikter kring verksamheten och istället lägga fokus på det respondenterna berättar. Detta gör att författaren kunnat reflektera och hantera situationer som uppstått på ett professionellt sätt.

Forskningsetiska reflektioner

Denna studie har ur en etisk synvinkel utgått ifrån individskyddskravet. Detta krav finns till för att skydda respondenterna som deltar. Individskyddskravet kan delas upp i fyra olika delar där samtliga bör uppfyllas, informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2017).

Författarna inledde sina intervjuer med att informera om studiens syfte, deras frivillighet att delta och deras möjligheter till att avbryta sin medverkan utan motivering, vilket ligger till grund för informationskravet (Vetenskapsrådet, 2002). Denna information gick även ut till respondenterna via ett informationsbrev i förväg (bilaga 1). I samband med att respondenterna visade intresse att delta i studien inhämtades även ett skriftligt samtycke via mail. I inledningen av intervjuerna inhämtades även ett muntligt samtycke för ljudinspelning av intervjuerna.

För att uppfylla nyttjandekravet var författarna noggranna med att berätta hur den insamlade informationen från respondenterna kommer att användas alltså enbart i forskningsändamål samt vart studien kan komma att bli publicerad. Författarna har även tagit hänsyn till det fjärde forskningsetiska kravet som är konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002). Detta genom att belysa respondenterna om att obehöriga inte kommer att ha tillgång till deras personuppgifter eller materialet som samlats in via intervjutillfället. De informerades också om att respondenternas namn, verksamheten och ålder kommer att avidentifieras i kandidatuppsatsen för att sträva efter största möjliga anonymitet. Författarna var tydliga med att framföra för sina respondenter att de inte kunde garantera fullständig anonymitet vilket godkändes av dem. Respondenterna kommer därför i studien att benämnas med andra namn samt att deras ålder kommer att förvrängas. Författarna valde att förvränga åldern då de ansåg att det var relevant att nämna en ungefärlig ålder för att ge läsaren en tydligare bild och förståelse för de eventuella skillnader och likheter som kan finnas i respondenternas beskrivningar. För att stärka konfidentialiteten ytterligare valde författarna att inte nämna på vilken exakt geografisk plats den studerade verksamheten finns. Det är viktigt att minska riskerna för att konfidentialiteten ska brytas och Trost (2010) menar att det inte finns några resultat som är så pass viktiga för att riskera att detta ska ske. För att upprätthålla detta har

författarna lagt stor vikt vid övervägande av de citat som framställs i studien så att det inte ska vara möjligt att identifiera person eller verksamhet.

Utöver de krav som nämnts ovan har författarna även reflekterat kring de etiska aspekterna som uppkommit genom att en av författarna genomfört sin verksamhetsförlagda utbildning på den studerade verksamheten. Bryman (2011) skriver att författarna bör kunna garantera att de agerat varsamt för att uppnå objektivitet, det är dock omöjligt att uppnå fullständig objektivitet. Därav är medvetenheten och insikt i situationen en viktig aspekt hos båda författarna för att kunna hantera eventuella svårigheter som studien kan medföra (Bryman, 2011). Författarna har därför fört en regelbunden dialog och diskussion kring hur detta ska tas i beakt. Trots att en av författarna har en förförståelse och kunskap kring verksamheten har vissa frågor under intervjuerna ställts även om svaret ibland känts givet. Författarnas olika erfarenheter kring verksamheten har dock upplevts som positivt för författarna då det frambringat en sammanlänkning av tidigare erfarenheter och intresse.

Arbetsfördelning

I denna kandidatuppsats har arbetet till största del genomförts tillsammans. Författarna inledde studien med att utarbeta en översiktlig planering över uppsatsens olika delar och vad de skulle innefatta samt en tidsplan över när delarna skulle utföras. Under intervjuerna var båda författarna lika delaktiga, dels av intresse samt för att öka tillförlitligheten i studien. Transkriberingen av intervjuerna delades sedan jämlikt upp mellan författarna för att effektivisera arbetet. Inför sökandet av data förde författarna först en diskussion kring relevanta områden och sökord för att underlätta sökandet. Därefter söktes data enskilt medan författarna satt tillsammans för att kunna föra diskussioner och reflektioner kring den insamlade datans relevans. Resterande delar av uppsatsen har utförts av båda författarna tillsammans för att enklare kunna följa en röd tråd i arbetet, att båda ska få en bredare kunskap och inblick i ämnet samt för att genom arbetet kontinuerligt kunna dela tankar, åsikter och idéer.

Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av empirin. Inledningsvis kommer en presentation av respondenterna som deltagit i studien för att tydliggöra variation i ålder, kön, anställningstid och befattning inom verksamheten. Respondenterna har tilldelats andra namn än deras egna i studien samt att deras exakta ålder inte nämns för att öka konfidentialiteten. Resterande del av avsnittet kommer att delas in i sex teman som utformats utifrån kodningsschemat (bilaga 3): *arbetssätt inom verksamheten, centrala aspekter för att bryta en social isolering, stigmatiseringens effekt, känsla av sammanhang, sysselsättningens effekt på individen och motsvarande metoder och verksamheter.*

Presentation av intervjupersoner

Lovisa, är i fyrtioårsåldern. Hon har varit anställd inom verksamheten i tio år. Hon besitter en handledarroll och är även med i verksamhetens styrelse. Som handledare är hennes huvudsakliga arbetsuppgifter att möta människor, vara en vän, administrativt arbete, handleda de som arbetstränar och de besökare som kommer till verksamheten samt diverse hushållsarbete som behöver utföras.

Mats, är i sextioårsåldern och har varit anställd på verksamheten i nästan 17 år. Han är utbildad socionom och har även en utbildning som mentalskötare på undersköterskenivå. Mats går under befattningen handledare som innebär att han ska handleda och vägleda de personer som kommer för att arbetsträna hos dem men också de besökande. Han är även handledare för de socionomstudenter som kommer till verksamheten för att göra sin verksamhetsförlagda utbildning, både svenska- och utbytesstudenter. Mats har även ett ansvar över musikverksamheten som är till för både besökare och utomstående. Han sitter även med i verksamhetens styrelse.

Mattias, är i femtioårsåldern och har arbetat inom verksamheten i 11 år. Han har en socionomutbildning. Mattias har en befattning som handledare och han sitter även i styrelsen. De huvudsakliga uppgifter som Mattias genomför en vanlig dag kan variera mycket. Han handleder de som arbetstränar och de socionomstudenter som har verksamhetsförlagd utbildning på verksamheten. Han är också en vän och stöd till de besökare som kommer. Mattias är också involverad i musikverksamheten på verksamheten.

Ingrid, är i femtioårsåldern och har varit anställd inom verksamheten i nästan 11 år. Hon har en undersköterskeutbildning. Ingrids befattning inom verksamheten är handledare vilket innebär att hon har i uppgift att handleda arbetstränare och besökare som kommer till verksamheten. Ingrid är även delaktig i verksamhetens styrelse. Hennes ansvarsområden inom verksamheten är det administrativa arbetet samt marknadsföring.

Arbetsätt inom verksamheten

Under denna rubrik kommer viktiga aspekter inom verksamhetens arbetsätt för att hjälpa individer med psykisk ohälsa att öka sina arbetsmöjligheter att belysas. Dessa aspekter är målsättning, värdegrund, individanpassade arbetsuppgifter. Utöver dessa kommer även samverkan kring och inom verksamheten att tas upp.

Viktiga aspekter inom verksamhetens arbetsätt

Den första aspekten som respondenterna beskriver som viktig är att arbeta för att uppnå målsättningen som verksamheten har. Vilken är att hjälpa individerna att bryta sin sociala isolering, få människor att hitta till verksamheten och att hjälpa individer med psykisk ohälsa ut på arbetsmarknaden. De beskriver att det övergripande målet är att ingen ska behöva må dåligt.

“Att bryta isoleringen. Få människor att hitta till verksamheten. Stora målet är att ingen ska behöva må dåligt. Att man kan vara en hjälp ut till arbetsmarknaden. Att man kan bygga upp personen så pass bra att dem klarar av att söka ett jobb”.

Lovisa

En annan aspekt som samtliga respondenterna lyfter fram som viktig i arbetet är verksamhetens värdegrund. Den syftar till alla människors lika värde, medmänsklighet, integritet och vardagssolidaritet. En av respondenterna menar på att medmänsklighet i det stora hela handlar om att vara medmänniska och att verksamheten är öppen för alla oavsett vilken ålder, etnicitet, religion eller kön man har vilket motsvarar alla människors lika värde. Att ta hänsyn till individernas integritet lyfter en av respondenterna fram som en viktig aspekt då alla måste få utrymme för att behålla sin integritet och att man självmant väljer om man vill berätta om sin problematik. För att kontrollera hur väl verksamheten lyckas följa värdegrunden arbetar dem med uppföljning varje år för att avgöra hur väl den stämmer in på verksamhetens arbetsätt och hur de skulle kunna utveckla detta.

“Medmänsklighet tycker jag står för det jag säger att om vi inte har ett specifikt uppdrag med en person, att vi ska vara mänskliga. Alla människors lika värde har vi också, det spelar ingen roll vilket kön man har, religion, ålder, etnicitet osv. Det ska vi alltid ta hänsyn till.”

Ingrid

En ytterligare aspekt som respondenterna belyser som viktig utöver värdegrunden är att de individanpassar samtliga arbetsuppgifter för de som önskar delta. Respondenterna beskriver att de i arbetet med individerna strävar efter att stärka individernas tro på sig själva vilket dem gör genom att lyfta fram och stärka individernas kompetens och förmågor. De beskriver även vikten av ett gott bemötande som innebär att lyssna och se människorna som kommer till verksamheten.

“...att stötta också att tydliggöra att dem har potential och ta fram kvaliteterna hos människan för att använda dem då kommer allt mer, mer och mer. Alla människor har något att ge, ta

fram det. Det är ganska unikt från varje individ, man måste förstå att vad finns det här hos den här människan som vi kan köra på”

Mats

Samverkan och verksamhetens huvuduppdrag

Huvuduppdraget för verksamheten beskriver respondenterna är att på uppdrag av kommunen genom arbetsförmedlingen eller försäkringskassan erbjuda individer som står långt ifrån arbetsmarknaden en möjlighet att arbetsträna. Varje arbetstränare får en handledare som har i uppdrag att till största del att vägleda de som arbetstränar och förhoppningsvis bygga upp individerna så pass mycket att de kan gå vidare till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Som handledare har du även i uppgift att vara vaken och fånga upp besökare som kommer till verksamheten, att hålla lite koll på hur de mår samt handleda dem gällande deras liv och vardag beskriver en av respondenterna.

“Man blir utsedd handledare till någon som arbetstränar här men handledarrollen innebär ju också att vara vaken, fånga upp besökarna o handleda dem om deras liv och vardag. Att vi håller lite koll på hur de verkar må.”

Ingrid

Respondenterna beskriver kommunen som verksamhetens främsta uppdragsgivare då de får ekonomiskt bidrag för att kunna bedriva verksamheten. De menar på att kommunen köper tjänsterna av dem samt att kommunen enligt avtalet ska stå för kompetensutveckling för personalen, vilket sällan sker då kommunen uttryckt att personalen får tillräckligt med utbildning dagligen på arbetet. Verksamhetens ekonomiska förening söker även bidrag från socialstyrelsen för löner till de anställda.

“Vi är inte prioritet från kommunen då många utbildningar ofta kostar mycket pengar. Då sa kontaktpersonen på kommunen att vi redan har kompetens och får varje dag på jobbet.”

Mats

Respondenterna lyfter även fram andra samarbeten som finns utöver det ekonomiska såsom landstinget och kommunen där samverkan sker med arbetsförmedlingen, försäkringskassan och andra sociala företag. De beskriver även att de ingår i ett nätverk av andra sociala företag där de utbyter kunskap och erfarenheter för att ge varandra stöd.

Sammanfattningsvis har detta avsnitt presenterat viktiga delar inom verksamhetens arbetssätt. Några av de mest centrala delarna som personalen arbetar utefter är målsättning, värdegrund och att individanpassa verksamhetens arbetsuppgifter. Att verksamheten arbetar på uppdrag av kommunen för att erbjuda individer som står långt ifrån arbetsmarknaden en möjlighet att arbetsträna tas även det upp som en central del i verksamheten. Det framkommer även att kommunen ska ansvara för verksamhetens kompetensutveckling och att det är viktigt med en fungerande samverkan mellan verksamheten och myndigheter.

Centrala faktorer för att bryta en social isolering

Under denna rubrik ligger fokus på vilka faktorer som är centrala för att bryta en social isolering. De faktorer som utmärker sig är en strävan efter att kunna erbjuda individerna en trygg träffpunkt, en meningsfull vardag och ett bra bemötande när de kommer till verksamheten. I sista stycket tas även upp ett exempel på hur man med små medel kan hjälpa en individ med psykisk ohälsa ur sin sociala isolering.

En viktig faktor för att kunna bryta social isolering enligt en av respondenterna är att kunna erbjuda sammanhang som de kan ingå i och en trygg träffpunkt för dessa individer att samlas på där de kan känna att de får vara sig själva. Denna grupp individer kan vara svåra att nå ut till, berättar en av respondenterna. Därför är det extra viktigt att ge ett bra bemötande vid första mötet med individen. Respondenterna beskriver att många av individerna som kommer till verksamheten varit i social isolering och arbetslösa under en längre period.

“...därför är första mötet med människan man möter här jätteviktigt. Det är ju de som avgör för att dom ska våga komma tillbaka. Man ska känna sig trygg o välkommen...”

Ingrid

En annan faktor som en av respondenterna beskriver som viktig är att skapa en meningsfull vardag för dessa individer kan innebära att enbart komma till verksamheten och fika och få vara en del av gemenskapen, vilken kan vara en viktig faktor. Därav menar respondenterna att det är extra viktigt att dem får individerna som kommer till verksamheten att känna sig sedda för att de ska vilja komma tillbaka.

“Målet är givetvis att folk ska bryta isolering och komma ut i en meningsfull vardag. Det räcker med att komma hit och ta en fika men också gärna vara med i aktiviteter som erbjuds vilket är till för dem.”

Mats

Respondenterna benämner den sista faktorn som ett gott bemötande i och med att att de inte använder några särskilda strategier i arbetet för att bryta social isolering är det en viktig del i arbetet. Det innebär att ge personen ett bra bemötande för att individen ska känna sig välkommen och vilja komma tillbaka. Det är angeläget att se individerna för den de är och att bygga upp en tillit och förmedla en trygghet för att individerna ska känna sig motiverade att stanna kvar. En av respondenterna påpekar även att det är viktigt i samhällssyn att bryta sociala isoleringen hos individerna då samhällsekonomin skulle stärkas.

“Det är viktigt i samhällssyn att bryta isoleringen och få människor att må bättre, samhället tjänar ju på det. Många säger det ”tack för att du drack kaffe med mig idag, då slapp jag åka in till psykiatrin”. Det är så lite som krävs, en kaffekopp istället för att bli inlagd.”

Mats

En av respondenterna gav ett exempel på hur man med små medel kan hjälpa en individ att bryta en isolering. Det var för några år sedan när verksamheten hade en stavgångsgrupp. Detta gällde en man som bodde hemma ensam med sin hund och hade befunnit sig i isolering under en längre period. De gick förbi mannens hem varje vecka och bjöd med honom och hunden på promenad med stavgångsgruppen. Detta bidrog till att mannen kunde bygga upp en tillit och stöd gentemot de övriga deltagarna i gruppen, vilket resulterade i att han en dag klarade av att gå och handla med stöd av en personal och efter några gånger så handlade han själv vilket han inte gjort på länge då den sociala fobin varit för stor.

Stigmatiseringens effekt

I detta avsnitt handlar om stigmatiseringens effekter på individer med psykisk ohälsa. De effekter som tas upp är bland annat en upplevelse av ett utanförskap i samhället, ensamheten och den skeva samhällsbilden som råder kring de olika diagnoser som finns.

En effekt av stigmatiseringen som respondenterna lyfter fram är att individerna upplevs ha en känsla av utanförskap i samhället vilket enligt dem medför en låg självkänsla. En av respondenterna beskriver att flera av individerna som besöker verksamheten ofta kan uttrycka att de har en känsla av att deras diagnos är synlig och kan därför uppleva att de blir dömda av omgivningen utefter sin diagnos. De känner också att deras röst inte blir hörd i samhället.

“Ja jag upplever att de har en känsla av utanförskap, inte här i huset, men i samhället. Givetvis finns det. Ibland kan man höra att besökarna säger att det inte är någon mening att de säger något för ingen i samhället lyssnar ändå”

Mats

En annan effekt av stigmatiseringen beskriver respondenterna är ensamheten vilket är en jobbig faktor för individerna. När de får känna att de inte är ensamma och får träffa människor som är i samma situation så blir det inte lika påtagligt. De kan dela erfarenheter och känslor med varandra när dem kommer till verksamheten vilket gör att individerna inte betraktar sig själva som udda vilket i sin tur bidrar till att en känsla av samhörighet uppstår. Detta gör enligt en av respondenterna att diagnoser och deras problematiker avdramatiseras då ingen tycker att något är konstigt.

“När man känner att man inte är ensam, så tror jag inte att det blir lika jobbigt. Man kan dela med sig av sina erfarenheter. Man tror ofta att man är ensam om det man känner och då är det viktigt att träffa människor som är lika, dela samma känsla. Att det inte är konstigt och att man då mår bättre av det.”

Lovisa

En sista effekt av stigmatisering som respondenterna beskriver är att en del individer med psykisk ohälsa undviker att gå och exempelvis höra ett band spela, då man tror att det syns på en vilken diagnos man har. En av respondenterna beskriver samhällsbilden av olika diagnoser som väldigt skev vilket individerna ofta är medvetna om och därav skäms för sig själva.

Några av respondenterna beskriver även att individerna ofta står utanför samhällets aktiviteter på grund av sin psykiska ohälsa då de inte vill bli stigmatiserade.

“På grund av sin ohälsa står man utanför många aktiviteter i samhället därför att man kanske till exempel skulle vilja gå ut och höra ett band eller något men man tror att det syns på mig vilken jag är, vilken diagnos jag har.”

Mats

Sammanfattningsvis beskriver respondenterna stigmatiseringens effekter som negativa på individernas hälsa och livssituation. Stigmatiseringen utmynnar ofta i ett utanförskap i samhället som i sin tur kan leda till en lägre självkänsla och en känsla av ensamhet. En av respondenterna beskriver även den skeva samhällsbilden som en bidragande faktor till att individerna skäms för sig själva.

Känsla av sammanhang

Under denna rubrik beskrivs vikten av att individerna får känna att de ingår i någon typ av sammanhang där man får känna delaktighet, skapa kontaktnät och öka sitt välmående. Det tas även upp vilka olika typer av sammanhang som verksamheten kan erbjuda för de individer som kommer dit.

Respondenterna berättar att individerna med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering ofta hamnar i en situation där de inte har samma förutsättningar som oss andra i samhället på grund av att de inte ingår i något slags sammanhang som exempelvis familj, studier eller arbete. En av respondenterna belyser vikten av att individerna ska ha en känsla av att dem tillhör ett sammanhang. Verksamheten ska ge individerna möjlighet till att skapa ett kontaktnät och få känna sig som en del av arbetsgruppen.

“Många av våra besökare har inte ens kontakt med sin familj, man har inga familjeband finns inte i något sammanhang. Man har inget jobb, man studerar inte. Man vet att man är i en situation där man står ganska långt ifrån den reguljära arbetsmarknaden, du har liksom inte samma förutsättningar som oss andra.”

Ingrid

En annan respondent menar på att deras verksamhet kan erbjuda olika sammanhang så som exempelvis stickcafé, studiecirkel och caféverksamheten att ingå i men också en arbetsträning i en lättsammare miljö i jämförelse med andra ordinära arbetsplatser där individerna kan känna sig udda och inte lika tillfreds. Upplägget av arbetsträningen inom verksamheten ger individerna större frihet samt att det inte ställs samma höga krav som på en ordinär arbetsplats.

“Vi erbjuder olika sammanhang att ingå i och arbetsträningen är ju jätteviktig för det är ett ställe som kan hantera personer som är väldigt långt ifrån arbetsmarknaden, exempelvis social fobi så kan de arbetsträna i en miljö som är lättsammare än ordinära arbetsplatser för

där syns det ganska tydligt ibland att man är udda och då blir det svårare att känna sig tillfreds om man själv känner sig udda i ett sånt sammanhang.”

Mattias

Slutligen benämner respondenterna vikten av att ingå i ett sammanhang vilket innebär att individerna får känna delaktighet, gemenskap och öka sitt välmående. Detta beskriver respondenterna att deras verksamhet kan erbjuda genom olika typer av evenemang och aktiviteter.

Sysselsättningens effekt på individen

I detta avsnitt ligger fokus på vilka effekter sysselsättningen som erbjuds på verksamheten har på individerna som deltar. De positiva effekter som sysselsättningen har på individerna är bland annat ett ökat självförtroende, att de får träna sin sociala förmåga samt att de får erhålla kollegor. I slutet av avsnittet tas det även upp hur sysselsättningens effekter kan mätas.

Respondenterna beskriver sysselsättningens effekt på individer med psykisk ohälsa som positiv och betydelsefull. De nämner att känslan av att man gör något betydelsefullt är viktig då det kan ha varit länge sedan någon av dessa individer känt att de gjort någonting som har betydelse för någon annan. De beskriver även att detta i sin tur gör att deras självförtroende höjs samt att de får träna sin sociala förmåga. En av respondenterna beskriver även vikten av att få in rutiner som en stor del i arbetsträningen och deras återhämtning. Många av de individer som kommer till verksamheten har under en längre tid inte haft några fasta rutiner och då är det ännu viktigare att upprätthålla det på arbetsplatsen. Respondenten menar att rutiner gör att man mår och fungerar bättre.

“Det är betydelsefullt att man får göra något för någon annan. Man utför en syssla som är viktig. Allt som utförs måste ändå utföras av någon annan, så allting är viktigt. För många var det länge sen man gjorde något som var för betydelse för någon annan.”

Ingrid

Att individerna får känna att de har kollegor och en arbetsplats att gå till menar respondenterna är mycket viktigt. Dels för att några av individerna kanske aldrig tidigare haft ett arbete eller inte ingått i något annat typ av sammanhang. Att få erhålla kollegor är ett jättestort steg i rätt riktning menar respondenterna samt att individerna får känna sig betydelsefulla i en arbetsgrupp.

Mätinstrument

Samtliga respondenter är eniga om att verksamheten inte har något egentligt mätinstrument för att mäta i vilken utsträckning sysselsättningen fungerat. Några av dem menar dock att något specifikt mätinstrument inte vore nödvändigt då resultatet ofta visar sig ändå i form av eventuell anställning inom verksamheten eller utvecklingen av individens mående och att de växer som människor. De menar på att de flesta individer som arbetstränat på verksamheten

ofta kommer på besök efter avslutad arbetsträning vilket ger personalen en möjlighet att på så sätt följa upp om det genererat till någon anställning på annan arbetsplats.

“Ja vi har ju inget mätinstrument eller metod för det utan det är ju som att personen går vidare till något på reguljära arbetsmarknaden talar ju för sig själv. Eller att personen ökar i tid eller får en anställning, det är ju som att det mäter sig själv. Så det är ju lyckat på alla de sätten. Ibland kan ett uppfyllt mål vara att en person bara kommer hit.”

Mattias

En av respondenterna framför dock en önskan om att ha någon form utav mätverktyg för att se hur pass många individer som lyckats tagit sig ut i arbete efter deras arbetsträning.

“Vi ser bara att de växer som människor. Ingenting på papper, vi skulle önska ha ett mätverktyg för det för att se hur många som kommer ut i arbete.”

Lovisa

Sammanfattningsvis belyser hela avsnittet den positiva effekt som sysselsättningen har på individer med psykisk ohälsa. Att få känna att man gör något meningsfullt ökar självförtroendet och resulterar ofta i ett bättre mående. Det tas även upp vikten av att få känna att man har kollegor. Slutligen beskrivs det att verksamheten inte har något specifikt mätinstrument för att se hur effektiv verksamheten är.

Motsvarande metoder och verksamheter

Några liknande verksamheter finns det få av är samtliga respondenter överens om. De beskriver verksamheten som unik då den är öppen för alla i samhället och gör ingen skillnad på personer. De beskriver att verksamheten är så fri att individerna själva får möjlighet att välja hur mycket de vill delta i aktiviteter, hur mycket eller lite de vill dela med sig av om sig själva vilket gör verksamheten till ett speciellt ställe.

“För det första finns det inget liknande. Det finns ingen liknande verksamhet. Det finns ju massa verksamheter som har lite andra målgrupper men vi har ju bakgrund av allt. Jag tror inte det finns något ställe som finns där du bara kan komma och ta en kaffe, eller kanske berätta om sitt liv. Du får välja själv hur mycket du vill ge av dig själv som person. Därför är vi viktig.”

Ingrid

Respondenterna menar på att det är en större frihet kring arbetsuppgifterna inom verksamheten än vad det kan vara på andra arbetsinriktade arbetsplatser. Det som skiljer deras verksamhet från dessa menar respondenterna är att där blir individerna inskrivna och har mer strikta arbetsuppgifter som dem ska förhålla sig till om dagarna än vad denna verksamhet har. Respondenterna uttrycker att deras verksamhet är mer flexibel, det känns mer ledigt och fritt även om det för en del individer även är ett arbete.

En annan respondent beskriver en ytterligare skillnad som att denna verksamhet har både de som arbetstränar och besökarna att förhålla sig till. Andra arbetsinriktade verksamheter har ofta enbart de som arbetstränar att lägga fokus på och där strävar man enbart efter att individerna ska komma ut på den reguljära arbetsmarknaden när de avslutat sin arbetsträning.

“För att det inte finns så många sådana här ställen, varken i Norrland eller andra delar i Sverige. Som är så här öppen för alla. Unika med att alla får komma. I andra verksamheter är man ofta inskriven och har specifika arbetsuppgifter men här är det ganska fritt och det ska kännas ledigt samtidigt som det är ett jobb.”

Lovisa

En annan respondent beskriver en ytterligare skillnad som är att den studerade verksamheten har både de som arbetstränar och besökarna att förhålla sig till. Andra arbetsinriktade verksamheter har ofta enbart de som arbetstränar att lägga fokus på och där strävar man endast efter att individerna ska komma ut på den reguljära arbetsmarknaden när de avslutat sin arbetsträning.

Diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka hur ett social kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter. I det här avsnittet diskuterar författarna studiens resultat, teori och tidigare forskning i förhållande till studiens frågeställningar. Vid granskning och jämförelse av studiens resultat i relation till tidigare forskning kan författarna se att dessa ligger i linje med varandra. De resultat som stämmer överens med tidigare forskning är hur sociala kooperativ arbetar, hur andra liknande arbetsrehabiliterande insatser kan se ut, stigmatiseringen kring individer med psykisk ohälsa och den sociala isoleringen som följd. Studiens resultat kan bekräfta den rådande kunskapslucka som tidigare forskning beskriver gällande hur effektiv sociala kooperativ arbetssätt är då det framkommer att någon typ av mätinstrument saknas i verksamheten.

Statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) beskriver en ökning gällande antal sociala företag i Sverige. Trots detta skriver både Statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) och Hedin och Laurelli (2017) att det är en brist på någon mer djupgående forskning kring de sociala kooperativens arbetssätt och metoder. Den rådande kunskapsluckan skapade ett intresse och en nyfikenhet hos författarna att undersöka hur ett social kooperativ arbetar och vilka eventuella strategier som finns. Det framkom dock i intervjuerna att det sociala kooperativet författarna valt att studera inte använder sig av några specifika metoder eller strategier. De beskrev istället att de utformat ett typ av förhållningssätt som de arbetar utefter inom verksamheten. Det förhållningssätt de arbetar efter inom verksamheten grundas i alla människors lika värde, vardagsolidaritet, integritet och medmännisklighet.

Vad beror det på att verksamheten inte har några förutbestämda strategier? Kan det handla om den rådande kunskapsluckan som Statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) och Hedin och Laurelli (2017) beskrivit? Eller kan det vara en följd av brist på resurser eller stöd av offentliga aktörer?

Dessa frågor är svåra att besvara men värda att diskutera då det även kan vara en kombination av dessa faktorer eller att verksamheten upplever att det förhållningssätt de arbetat fram är det främst fungerande för just deras verksamhet. I resultatet framkommer det att personalen har enligt avtal tillgång till kompetensutveckling via kommunen men att dessa utbildningar är något de får anmäla sig till själva, dock är detta enligt resultatet något som sällan görs. Resultatet visar också att trots personalens belåtenhet kring deras arbetssätt hade önskat ett ökat stöd av kommunen för att kunna utveckla kompetensen inom personalgruppen. Detta tyder på att det krävs ett engagemang och motivation hos personalen för att skapa möjlighet till nya utbildningar. Det går att diskutera ifall bristen på kompetensutveckling kan vara en orsak till att verksamheten saknar utvecklade strategier och att det kan vara en anledning till att de istället funnit en trygghet i det utvecklade förhållningssättet. En annan aspekt av betydelse till att personalen inte kontinuerligt söker sig till nya utbildningar kan även bero på att kommunen anser att personalen får tillräckligt med kunskap dagligen på arbetet samt att utbildningarna innebär en kostnad för kommunen vilket framkommer i resultatet. Detta kan

tyda på att verksamheten inte riktigt är prioriterad inom kommunen trots att det är dem som är deras uppdragsgivare.

Andersson et al. (2010) beskriver samverkan som en central och viktig del i arbetet för att hjälpa dessa individer till bättre arbetsmöjligheter. I resultatet lyfter man fram samverkan med både myndigheter, offentlig sektor men också andra sociala företag. I samverkan med de andra sociala företagen finns det tillfälle att utbyta tankar och idéer som kan utveckla och användas i deras verksamheter. Detta kan även ses som en möjlighet till kompetensutveckling inom personalgruppen.

Oavsett vad det beror på, att inga specifika strategier eller metoder används inom verksamheten är det enligt Lööf (2012) av största vikt att uppfylla målsättningen och huvuduppdraget av kommunen. Utifrån den aspekten är det kanske egentligen inte av någon större vikt att utforma strategier eller metoder så länge målsättningen med verksamheten uppfylls. Lööf (2012) beskriver att målet med sociala kooperativen är att bryta utanförskap, skapa delaktighet och öka livskvaliteten genom arbete eller meningsfull sysselsättning för de som står långt ifrån arbetsmarknaden vilket överensstämmer med den studerade verksamhetens målsättning.

Huruvida verksamheten bedömer om deras arbete med individerna kan anses vara lyckade utmärker sig på så sätt om de kan se en personlig utveckling hos individen. Något uttalat mätinstrument på papper finns inte inom verksamheten men i resultatet framförs en önskan om att ha ett mätverktyg för att enklare kunna bedöma huruvida effektivt verksamhetens arbetssätt är. Karlsson (2008) menar på att det är en bristande kunskap i samhället angående vilka insatser som är gynnsamma för individer som står långt ifrån arbetsmarknaden vilket gör det svårt att hitta sysselsättningsmöjligheter för dessa. Utifrån denna synpunkt kanske ett mätinstrument skulle kunna visa mer konkret på papper hur gynnsam verksamheten egentligen är för dessa individer. Via ett mätinstrument skulle även samhället kunna få upp ögonen för vikten av dessa typer av verksamheter.

När det kommer till mätinstrument av verksamhetens effektivitet skiljer den studerade verksamheten sig gentemot den arbetsrehabiliteringsinriktade metoden IPS där det går att mäta metodens effektivitet utifrån hur många individer som kommer ut i arbete (Bond et al., 2012). Detta är intressant och kan bero på olika saker. Både IPS och supported employment är renodlade arbetsinriktade metoder som används i verksamheter där fokus enbart är att snabbt integrera individerna till konkurrenskraftiga arbeten vilket skiljer sig mot den studerade verksamheten (Bejerholm, 2013). Den studerade verksamheten strävar också efter att individerna som arbetstränar ska ha möjlighet att erhålla en fast anställning men arbetar i huvudsak med att bygga upp individen och hitta en personlig utveckling genom en meningsfull sysselsättning.

Av de arbetsrehabiliteringsinriktade metoderna som nämnts i tidigare forskning liknar den studerade verksamheten främst Fontänhus. När det gäller mätinstrument gällande hur effektiv verksamhetens arbetssätt är, så har även fontänhus svårigheter att föra statistik över

antalet individer som fått övergångsarbeten efter utförd arbetsträning då mätinstrument saknas (Karlsson 2008). Sveriges fontänhus riksförbund (2018) beskriver på sin hemsida hur deras verksamheter är utformade och mycket stämmer även överens med verksamheten författarna studerat. Båda metoderna baseras på frivillighet samt att arbetsuppgifterna innefattar någon typ av hushållsarbete för att bedriva verksamhetens lokaler. Laurelli och Hedin (2017) menar att fontänhus strävar efter att individerna ska få gemenskap, känna sig behövda och känna meningsfullhet vilket även är något som den studerande verksamheten strävar efter. Klamas (2010) nämner att fontänhus arbetar utifrån ståndpunkten att individens styrkor bör ligga i fokus istället för deras psykiska problem vilket också stämmer överens med hur verksamheten i studien arbetar. Att det finns sådana likheter mellan dessa typer av verksamheter gör det angeläget att föra en diskussion kring om det skulle kunna vara möjligt för verksamheterna att använda varandra för inspiration och kunskapsutbyte som ger möjligheter till utveckling.

I resultatet framkommer det att det finns en koppling mellan stigmatisering och social isolering då stigmat ofta skapar ett utanförskap vilket kan komma att resultera i en social isolering. Detta stärker kopplingen mellan de teoretiska utgångspunkter som författarna valt att belysa i studien. I dagens samhälle finns det olika uppfattningar och föreställningar kring individer med psykisk ohälsa. Anderson et al. (2013) skriver att många fördomar lever kvar och att individerna med psykisk ohälsa ofta kan uppfattas som omoraliska, impulsiva vilket kan ses som att de är en fara för allmänheten. Även en del arbetsgivare kan enligt Karlsson (2008) ha en tveksam inställning till att anställa dessa individer då de inte känner en tillförlitlighet till målgruppen. Att dessa starka fördomar fortfarande lever kvar kan tolkas som en bidragande orsak till det självstigma som dessa individer ofta upplever och tar till sig. När detta sker upplever ofta individerna sig själva som inkompetenta och oförmögna (Corrigan & Rao, 2012). Konsekvenserna av detta kan bli att dessa individer undviker att söka arbete men också att de drar sig tillbaka från omgivningen (Piscator och Nyström, 2007). Det kan ses som en förklaring till att individerna med psykisk ohälsa är den målgrupp som enligt statens offentliga utredningar (SOU 2012:31) har de längsta arbetslöshetstiderna vilket skulle kunna ses som ett samhällsproblem (Dunn et al., 2008). Detta kan tolkas som att det även finns en stark koppling mellan stigmatiseringen av målgruppen och deras arbetsmöjligheter i samhället men också den sociala isoleringen som följd. Det tyder på att minska stigmatiseringen och hjälpa individerna att bryta sin sociala isolering är två centrala faktorer för att öka deras arbetsmöjligheter. Detta visar på vikten av att man i verksamheter som möter dessa individer har kunskap för att hantera och bemöta målgruppen på rätt sätt. I resultatdelen framkommer målsättning, värdegrund och individanpassade arbetsuppgifter som viktiga aspekter för socialarbetarna i arbetet för att kunna hjälpa individer med psykisk ohälsa att bryta en social isolering. En annan viktig del i deras arbetssätt som lyftes fram var empowerment som innebär att man vill stärka individens tro på sig själva genom att lyfta fram individens egna förmågor och kompetens som kan användas för att skapa en förändring i dennes situation. Dessa aspekter kan tillsammans med en strävan att uppnå empowerment förhoppningsvis hjälpa individerna med psykisk ohälsa att utvecklas och bygga upp sig själva för att senare vara redo för arbete.

Slutdiskussion och förslag på vidare forskning

Sammanfattningsvis har studien utifrån syftet visat på att flera olika faktorer påverkar sociala kooperativets arbete för att hjälpa dessa individer. Det framkommer tydligt att verksamheten arbetar för att bryta social isolering och minska det stigmat som finns kring individerna med psykisk ohälsa som står utanför arbetsmarknadens förfogande. Detta för att kunna ge dem det stöd som de behöver för att kunna öka sina arbetsmöjligheter och utvecklas som individer. För att verksamheten ska kunna utveckla sitt arbete och ha möjlighet att hjälpa och nå ut till fler krävs det ett större stöd från samhället vilket framkommer i studien. För att fylla den kunskapslucka som finns kring sociala kooperativens arbetssätt och deras effektivitet kan det anses vara lämpligt att inom verksamheten ha någon form av mätverktyg inom verksamheterna för att kunna mäta effektiviteten ytterligare. Mer forskning kring ämnet kan bidra till en utökad kunskap i samhället och att de sociala kooperativen kan uppmärksammas. En ökad kunskap kring sociala kooperativ skulle kunna bidra till större möjligheter att eventuellt utforma ytterligare metoder eller strategier för att hjälpa individer med psykisk ohälsa. Detta skulle i sin tur kunna ses som en investering i framtiden då det kunde bidra till att fler individer kan få den hjälp de behöver samt ökade arbetsmöjligheter. Kunskapen kring de positiva aspekterna med ett socialt kooperativ kan generera i utveckling av liknande verksamheter då dessa ges inblick i vad som fungerar inom en verksamhet med fokus på individer med psykisk ohälsa.

Om författarna hade fått möjlighet att göra om studien finns det fler faktorer man hade kunnat ta hänsyn till. Det hade bland annat kunnat vara att man inkluderat fler respondenter i studien med olika arbetsuppgifter inom verksamheten för att få en bredare kunskap kring ämnet vilket hade gjort studien mer tillförlitlig. Det var dock ett medvetet val av författarna att enbart använda sig av fyra respondenter då dem hade en snäv tidsram. Författarna hade även kunnat valt ut andra respondenter i personalgruppen som inte satt med i verksamhetens styrelse. Detta hade kunnat bidra till att man får andra synvinklar och tankar gällande ämnet då styrelsemedlemmarna skulle kunna vara mer benägna att svara till verksamhetens fördel. En annan aspekt man hade kunnat ta hänsyn till är att utvidga studiens område och undersöka den offentliga sektorn och inte enbart den privata. Författarna hade även i åtanke att göra en jämförande studie mellan två sociala kooperativ men även där ansågs tiden vara för knapp. Detta hade kunnat öka studiens generaliserbarhet. Under intervjuerna ställde författarna frågor till respondenterna om deras verksamhet var representativ för andra verksamheter vilket de var tveksamma till då de menade på att det inte finns några verksamheter som var utformade på samma sätt som deras. Författarna har trots detta en förhoppning om att deras studie ska kunna bidra med ny kunskap och inspiration till andra liknande verksamheter.

Sammanfattningsvis har studien tillsammans med tidigare forskning enats i att sociala kooperativ är viktiga och att ytterligare forskning kring dessa behövs för att kunna utveckla området och det stödjande arbetet kring denna målgrupp.

Referenslista

- Andersson, J., Axelsson, R., Bihari Axelsson, S., Eriksson, A., & Åhgren, B. (2010). *Samverkan inom arbetslivsinriktad rehabilitering – En sammanställning av kunskaper och erfarenheter inom området*. Göteborg, nordiska högskolan för folkhälsovetenskap.
Tillgänglig: <https://www.samverkansforskning.se/wp-content/uploads/2016/09/Andersson-mfl-2010-Kunskapssammanst%C3%A4llning.pdf>
- Anderson, K. K., Fuhrer, R., & Malla, A. K. (2013). “There are too many steps before you get to where you need to be”: Help-Seeking by patients with first-episode psychosis. *Journal of Mental Health*, 22(4), 384-395.
- Alexander, L., & Link, B. (2003). The impact of contact on stigmatizing attitudes toward people with mental illness. *Journal of Mental Health*, 12(3), 271-289. doi: 10.1080/0963823031000118267
- Askheim, O-P., & Starrin, B. (2007). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups utbildning AB.
- Bejerholm, U., (2013). Arbetsrehabilitering enligt IPS. I C., Bogarve, D., Ershammar & D., Rosenberg (Red.), *Rehabilitering och stöd till återhämtning vid psykiska funktionshinder: Möjlighetens metoder för en ny praktik* (s. 158–187). Stockholm, Gothia Fortbildning.
- Blideman, B., & Laurelii, E. (2011). *Sociala företag vidgar arbetsmarknaden*. (2. uppl.) Stockholm: SKL Kommentus media i samarbete med Sveriges kommuner och landsting.
- Bond, G. R., Drake, R. E., & Becker, D. R. (2012). Generalizability of the Individual Placement and Support (IPS) model of supported employment outside the US. *World psychiatry*, 11(1), 32-39.
- Borzaga, C., Fazzi, L., & Galera, G. (2016). Social enterprise as a bottom-up dynamic: part 1. The reaction of civil society to unmet social needs in Italy, Sweden and Japan. *International Review of Sociology*, vol 26, no 1 pp. 1-18. doi: 10.1080/03906701.2016.1148332
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2. uppl.). Malmö: Liber.
- Carlberg, A. (2007). *Framtidens företagande. Om socialt företagande och entreprenörskap*. Stockholm: Tillväxtverket.
- Claesson, M. (2012): *Civilsamhällets betydelse för välfärd, ekonomi och demokrati. En uppföljning av politiken för det civila samhället – ur det civila samhällets perspektiv*. Stockholm: Civilsamhällets organisationer i samverkan.

- Corrigan, P. W., Larson, J. E., & Ruesch, N. (2009). Self-stigma and the “why try” effect: impact on life goals and evidence-based practices. *World psychiatry*, 8(2), 75-81. doi: 10.1002/j.2051-5545.2009.tb00218.x
- Corrigan, P.W., & Rao, D., (2012). On the Self-Stigma of Mental Illness: stages, disclosure, and strategies for Change. *Canadian journal of psychiatry*, 57(8), 464-469. doi: 10.1177/070674371205700804
- Dahl, L., & Kristiansson, A. S. (2006). *Sociala arbetskooperativ: en trygg arbetsplats eller ett brinnande socialt företag*. Trollhättan: Institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:215940/FULLTEXT01.pdf>
- Dunn, E. C., Wewiorski, N. J., & Rogers, E. S. (2008). The meaning and importance of employment to people in recovery from serious mental illness: results of a qualitative study. *Psychiatric rehabilitation journal*, 32(1), 59. doi:10.2975/32.1.2008.59.62.
- Eckhard, J. (2018). Indicators of Social Isolation: A Comparison Based on Survey Data from Germany. *Social Indicators Research*, 139(3), 963-988. doi: 10.1007/s11205-017-1741-y
- Fennel, D., & Liberato, A. S. Q. (2007). Learning to live with OCD: Labeling, the self, and stigma. *Deviant behavior*, 28, 305–331. doi: 10.1080/01639620701233274
- Folkhälsomyndigheten (2018). *Nedsatt psykiskt välbefinnande*. Hämtad 2018-09-24. Från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/folkhalsans-utveckling/halsa/psykisk-ohalsa/nedsatt-psykiskt-valbefinnande/>
- Forsberg, E., Hagquist, C., & Starrin, B., (1997). *Frigörande kraft: empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Stockholm: Gothia
- Forsell, Y., & Dalman, C. (2004). *Psykisk ohälsa hos unga*. Stockholm: Epidemiologiska enheten Centrum för folkhälsa.
- Fung, M. T. K., Tsang, W. H. H., & Chan, F. (2009). Self-Stigma, stages of change and psychosocial treatment adherence among Chinese people with schizophrenia: a path analysis. *Social Psychiatry Epidemiology*, 45(5), 561–568. doi 10,1007/s00127-009-0098-1
- Goffman, E (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. (3. uppl.). Stockholm: Norstedt.
- Graneheim, U. H & Lundman, B. (2012). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Hedin, U.C., & Laurelli, E. (2017). *Möjligheter till arbetsintegration inom civilsamhället Rapport om relevanta målgrupper inom ramen för CIA-projektet*. Stockholm: Europeiska socialfonden.

Karlsson, M. (2006). Självhjälpsgrupper i det svenska civilsamhället Funderingar kring utveckling och position. I L. Svedberg (Red.) & L. Trädgårdh (Red.), *Det civila samhället som forskningsfält: Nya avhandlingar i ett nytt sekel* (s. 50–62). Stockholm: Riksbankens jubileumsfond & Gidlunds förlag.

Karlsson, M. (2008). *Arbetsinriktad rehabilitering vid psykiska funktionshinder*. Malmö: Studentlitteratur.

Kinoshita, Y., Furukawa, T. A., Kinoshita, K., Honyashiki, M., Omori, I. M., Marshall, M., & Kingdon, D. (2013). Supported employment for adults with severe mental illness. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 13(9). doi: 10.1002/14651858.CD008297.pub2.

Klamas, M. (2010). *Av egen kraft tillsammans med andra. Personer med psykiska funktionshinder, socialt stöd och återhämtning*. Göteborg, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/23269/1/gupea_2077_23269_1.pdf

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl). Lund: Studentlitteratur

Kvale, S. (2008). *Doing interviews*. Sage publications Inc.

Lundberg, B., Hansson, L., Wentz, E., & Björkman, T. (2009). Are stigma experiences among persons with mental illness, related to perceptions of self-esteem, empowerment and sense of coherence? *Journal of Psychiatric and mental Health Nursing*, 16(6), 516- 522. 10.1111/j.1365-2850.2009.01418. x.

Löf, A. L. (2012). *En väg från utanförskap till riktiga jobb: Karriärstödet betydelse för deltagare i sociala arbetskooperativ*. Stockholm, Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:542252/FULLTEXT01.pdf>

Mashiach-Eizenberg, M., Hasson-Ohayon, I., Yanos, P.T., Lysaker, P.T., & Roe, D. (2013). Internalized stigma and quality of life among persons with severe mental illness: The mediating roles of self-esteem and hope. *Psychiatry Research*, 30(208), 15-20. doi: 10.1016

McGurk, S. R., Mueser, K. T., & Pascaris, A. (2005). Cognitive training and supported employment for persons with severe mental illness: one-year results from a randomized controlled trial. *Schizophrenia bulletin*, 31(4), 898-909. doi: 10.1093/schbul/sbi037

Min, S. Y. (2015). The relationships between organisational networking, quality of life, and community integration among people with mental illnesses in South Korea: a multi-level

analysis. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 25(2), 111-123. doi: 10.1080/02185385.2014.959990

Mueller, B., Nordt, C., Lauber, C., Rueesch, P., Meyer, P. C., & Roessler, W. (2006). Social support modifies perceived stigmatization in the first years of mental illness: a longitudinal approach. *Social Science & Medicine*, 62(1), 39–49. doi: 10.1016/j.socscimed.2005.05.014

Nygren, U., Markström, U., & Sandlund, M. (2009). *Rehabilitering till arbete för personer med psykiskt funktionshinder. Ettårsuppföljning av en verksamhet enligt Supported Employment-metodik i Umeå*. Umeå, Socialpsykiatriskt kunskapscentrum i Västerbotten.

Padgett, D. K. (2008). *Qualitative Methods in Social Work Research*. Thousand Oak: SAGE publications

Pérez, S., & Sahlén Stolperud, M. L. (2009). *Sociala arbetskooperativ-ett bättre alternativ till sysselsättning: En studie om sociala arbetskooperativens relevans för psykiskt funktionshindrades behov*. Västerås, Akademin för hälsa, vård och välfärd, Mälardalens högskola. Tillgänglig: <https://sofisam.se/download/18.3453fc5214836a9a47298db5/1472023482177/Perez%20&%20Sahl%20A9n,%20Sociala%20arbetskooperativ,%20ett%20b%20C3%A4ttre%20alternativ%20till%20syssels%20C3%A4ttning.pdf>

Piscator, R., & Nyström, M. (2007). Att dra sig tillbaka från omgivningen: En ond cirkel vid svår psykisk ohälsa. *Vård i Norden*, 27(1), 31–36. doi: 10,1177/010740830702700107

Roets, G., Roose, R., Claes, L., Vandekinderen, C., Van Hove, G., & Vanderplasschen, W. (2011). Reinventing the employable citizen: a perspective for social work. *British Journal of Social Work*, 42(1), 94-110. doi: 10.1093/bjsw/bcr037

SFS: 2000:628. *Förordning om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

SFS: 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS: 2007:414. *Förordning om jobb- och utvecklingsgarantin*. Stockholm: Arbetsdepartementet.

Socialstyrelsen. (2017). Kraftig ökning av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna. Hämtad 2018-09-24, från <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2017/kraftigokningavpsykiskohalsahosbarnochungavuxna>

SOU 2012:31. *Sänkta trösklar – högt i tak: Arbete, utveckling, trygghet*. Fritzes Offentliga Publikationer.

Stigberg, J., & Gustavsson, T. (2010). *Att ha någonstans att gå, att vara saknad och ett socialt sammanhang de är det viktiga.: En kvalitativ analys av sysselsättningens betydelse för personer med psykiska funktionshinder*. Gävle, Akademin för hälsa och arbetsliv, Högskolan i Gävle.

Sveriges fontänhus riksförbund. (2018). *Fontänhusens verksamhet*. Hämtad 2018-10-09. Hämtad:<https://www.sverigesfontanhus.se/var-verksamhet/>
Tillväxtverket, 2009. *Programplan. Ökad kunskap om social företagande – informationssatsning 2009.Regeringsuppdrag: Öka kunskapen om de sociala företagens potential när det gäller rehabilitering och sysselsättning S2008/10 036/SF*. Mars 2009 – februari 2010.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4. uppl.) Lund: Studentlitteratur

Trägårdh, L. (2000). *Empowerment och egenmakt*. Stockholm: Timbro/CVV

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Hämtad från 2018-10-25, https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Watson, A. C., Corrigan P. W., Larson, J. E., & Sells, M. (2007). Self-stigma in people with mental illness. *Schizophrenia Bulletin*, 33(6), 1312–1318. doi: 10.1093/schbul/sbl076

Wijkström, F. & Einarsson, T. (2011). *Från nationalstat till näringsliv? det civila samhällets organisationsliv i förändring*. (2. uppl.) Stockholm: SSE Institute for Research.

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Julia Aldén och Caroline Eckerdal och vi studerar sjätte terminen på socionomprogrammet vid Umeå universitet. Under denna termin skriver vi en kandidatuppsats och söker därmed intervjudeltagare till vår studie.

Syftet med studien är att undersöka hur ett social kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter. Vår förhoppning är att vi genom din medverkan ska få en djupare förståelse kring detta ämne.

Intervjun kommer att pågå cirka 30–60 minuter. Vi önskar att använda oss av ljudupptagning under samtalet för att på bästa sätt kunna transkribera och bearbeta materialet som vi får in.

Din medverkan är helt frivillig och du har möjlighet att utan motivering avbryta din medverkan när som helst under studiens gång. Vi kommer att förvara materialet där inga obehöriga har tillgång till det, detta för att uppnå största möjliga konfidentialitet. Vid publiceringen av vår kandidatuppsats kommer du som deltagare i studien att aidentifieras för att minska risken att resultat ska kunna kopplas till dig som enskild individ. Vår genomtänkta studie kommer att publiceras som kandidatuppsats på databasen DIVA.

Önskar du delta i studien eller har några frågor och funderingar, hör av dig till oss.

Med vänliga hälsningar
Julia och Caroline

Julia Aldén
Jual0016@umu.se
070 725 XX XX

Caroline Eckerdal
caec0002@umu.se
070 517 XX XX

Handledare, David Rosenberg

Bilaga 2

Intervjuguide

Presentation av oss.

Syftet med studien är att undersöka hur ett social kooperativ arbetar för att hjälpa individer med psykisk ohälsa som befinner sig i social isolering att öka sina arbetsmöjligheter. Syftet innebär inte att vi kommer granska dig som person utan studera hur verksamheten arbetar i stort.

Intervjun är frivillig vilket innebär att du när som helst, utan motivering kan avbryta intervjun samt att du kan välja att avstå att svara på vissa frågor. Under intervjun kommer vi använda oss av ljudupptagning vid samtycke från dig. Senare vid arbetet av materialet kommer du och verksamheten att aidentifieras och kommer att med största möjlighet vara anonym. Materialet kommer att förvaras inlåst där obehöriga ej har tillgång. Intervjun beräknas pågå cirka 30–60 minuter.

Inledande frågor

Ålder, kön, utbildning, anställningstid inom verksamheten, tidigare anställningar?

Hur kommer det sig att du började arbeta här?

Vilken befattning besitter du inom verksamheten?

Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Verksamhetsbeskrivning

- Beskriv er verksamhet i helhet?
- Hur når ni ut till er målgrupp?
- Vad har ni för målsättning med verksamheten?
- Arbetar ni efter några särskilda ramar/lagar/riktlinjer?
- Har ni några uppdragsgivare?
- Hur ser stödet ut från andra myndigheter och offentliga aktörer?
- Har ni några ledord inom verksamheten?
- Hur kan en vanlig arbetsdag inom verksamheten se ut?
- Vad skulle du säga gör er verksamhet viktig?
- Om du hade fått möjlighet att utveckla någonting inom verksamheten, vad skulle det vara?

Stigmatisering och social isolering

- Upplever ni att individerna som kommer till er har en känsla av utanförskap?
- Vilken effekt tror du att det har att de individer som söker sig till er verksamhet ofta delar samma erfarenheter eller samma bakgrund?
- Hur arbetar verksamheten i stort för att minska stigmatisering som kan finnas kring er målgrupp?

- Använder ni er av några strategier för att bemöta en individ som befinner sig/eller har befunnit sig i social isolering?
- Finns det några faktorer som du anser vara viktiga för att lyckas bryta en isolering?
- Hur upplever du att besökarnas inställning till sin egen förmåga ser ut?
- Hur arbetar ni för att stärka deras tro på sig själva?

Arbetsätt

- Hur arbetar ni utefter era ledord?
- Vad innebär en arbetsträning hos er?
- Vad innebär en handledarroll inom er verksamhet?
- Hur mäter ni om arbetsträningen anses vara lyckad?
- Vad för typ av sysselsättning och arbetsträning erbjuder ni i er verksamhet?
- Hur anpassar ni sysselsättningen utefter individens förmågor?
- Vad upplever ni att sysselsättningen har för påverkan på de individer som deltar?
- Använder ni några särskilda strategier eller metoder i mötet med de som arbetstränar och besökare?
- Hur arbetar ni för att uppnå utveckling hos de besökande och de som arbetstränar?
- Hur får ni i verksamheten stöd för att utveckla er kompetens inom ert arbete?
- Känner ni till några arbetsrehabiliterande insatser? - om ja, vad finns det för likheter och olikheter i jämförelse med er verksamhet?
- Samarbetar ni med några andra sociala företag?
- Är eran verksamhet representativ för flera sociala kooperativ eller har ni utvecklat ett eget arbetsätt?

Bilaga 3

Exempel av kodningsschema

Meningsbärande enheter	Koder	Kategori	Tema
Det är viktigt att dem får känna att det finns ett behov av deras kunskaper stärker deras tro på sig själva och deras förmåga. Att börja klara av saker som man egentligen redan kan men som man egentligen har lagt i garderoben.	Stärka individens tro	Empowerment	Arbetsätt inom verksamheten
Genom stöttning att stötta också att tydliggöra att dom har potential o ta fram kvaliteterna hos människan för att använda dom då kommer allt mer, mer och mer. Alla människor har något att ge, ta fram det. Det är ganska unikt från varje individ, man måste förstå att vad finns det här hos den här människan som vi kan köra på.	Stötta individen Ta fram kompetens	Empowerment	
Att lyssna på och se andra är något av det viktigaste som finns.	Att lyssna	Kommunikation	
Vi är ju ett speciellt ställe som erbjuder det här att komma och bara vara, med ett bra bemötande och att de inte behöver känna sig så annorlunda när det är med andra personer i samma situation.	Bemötande	Kommunikation	

Vi är ju inte behandlande men det kan bli indirekt en terapeutisk effekt när man sitter och pratar här i verksamheten.	Få ventiler	Kommunikation	
Medmänsklighet tycker jag står för det jag säger att om vi inte har ett specifikt uppdrag med en person, att vi ska vara människor. Alla människors lika värde har vi också, det spelar ingen roll vilket kön man har, religion, ålder, etnicitet osv. Det ska vi alltid ta hänsyn till.	Medmänsklighet Alla människors lika värde	Värdegrund	
Integritet, vi för ju inga journaler här för någon. Man får komma hit och berätta om sin problematik om man har det. Alla måste få utrymme för att behålla sin integritet om man vill. Vardagssolidaritet, man ska stötta varandra där man är och där det behövs.	Integritet Journalfritt Vardagssolidaritet	Värdegrund	Arbetsätt inom verksamheten